

Silja Lund

KATOAMISESTA KUOLLEEKSI JULISTAMISEEN

Henkilön katoamisen oikeusvaikutukset ja kadonneen henkilön etsintä

KATOAMISESTA KUOLLEEKSI JULISTAMISEEN

Henkilön katoamisen oikeusvaikutukset ja kadonneen henkilön etsintä

Silja Lund
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Liiketalouden tutkinto-ohjelma, Oikeuden ja hallinnon suuntautumisvaihtoehto

---

Tekijä: Silja Lund

Opinnäytetyön nimi: KATOAMISESTA KUOLLEEKSI JULISTAMISEEN, Henkilön katoamisen oikeusvaikutukset ja kadonneen henkilön etsintä

Työn ohjaaja: Pentti Seppänen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2017

Sivumäärä: 47 + 5

Opinnäytetyössä käydään läpi prosessia henkilön katoamisesta kuolleeksi julistamiseen. Työ keskittyy itse kadonneen etsimisen prosessiin, henkilön katoamisen oikeusvaikutuksiin ja siihen, ketkä kadonnutta henkilöä pääasiallisesti etsivät. Henkilön katoamisen oikeusvaikutuksia pyritään aukaisemaan lukijalle mahdollisimman selkeästi. Lisäksi työssä käsitellään henkilön kuolleeksi julistamisen tai kuolleen löytymisen oikeusvaikutuksia. Työ on pyritty kirjoittamaan selkokielisesti ja hienan jopa opasmaisesti. Opinnäytetyössä kuvataan myös toimintaohjeita oikeaoppista katoamistapauksessa toimimista varten.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat seuraavat: Mitä oikeusvaikutuksia henkilön katoamisella ja kuolleeksi julistamisella on? Mitkä viranomaiset vastaavat Suomessa kadonneen etsinnästä ja mitä toimenpiteitä he voivat etsinnöissään suorittaa? Minkä lain nojalla viranomaiset voivat suorittaa toimenpiteitä?

Opinnäytetyö on tehty aineistolähtöisesti valmiiseen aineistoon, kuten tilastoihin ja erilaisten organisaatioiden ja viranomaisten asiakirjoihin sekä lakeihin, pohjautuen. Työ keskittyy kansalliseen lainsäädäntöön.

Katoamisia tapahtuu Suomessa jo pelkästään vuosittaisesti tarkasteltuna paljon. Valtaosa katoavista henkilöistä löytyy, mutta joka vuosi ihmisiä jää myös selittämättömästi kadoksiin. Poliisi huolehtii kadonneiden etsinnästä sisämaassa ja sisävesialueilla, kun taas merellä etsinnöistä vastaa rajavartiolaitos.

Henkilön katoamisella on oikeudellisia vaikutuksia, jotka heijastuvat itse kadonneen henkilön lisäksi myös hänen mahdollisiin läheisiinsä. Tällainen läheinen voi olla esimerkiksi kadonneen henkilön kumppani tai lapsi. Henkilön kuolleeksi julistaminen vastaa oikeusvaikutuksiltaan henkilön todistetavissa olevaa kuolemaa.

Kuolleeksi julistettu henkilö merkitään kuolleeksi väestötietojärjestelmään sekä esimerkiksi hänen avioliittonsa taikka rekisteröity parisuhteensa päättyy. Kadonneen henkilön omaisuudesta huolehtimisen tehtävä siirtyy kuolleeksi julistamisen jälkeen kuolinpesän osakkaille, ja osakkaiden tulee toimittaa samat toimenpiteet kuin todistettavissa olevassa henkilön kuolemantapauksessakin.

Asiasanat: Katoaminen, kuolleeksi julistaminen, oikeusvaikutukset, poliisi, rajavartiolaitos

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Economics, option of Law and Administration

---

Author: Silja Lund

Title of thesis: KATOAMISESTA KUOLLEEKSI JULISTAMISEEN, Henkilön katoamisen oikeusvaikutukset ja kadonneen henkilön etsintä

Supervisor: Pentti Seppänen

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2017   Number of pages: 47 + 5

The thesis describes the process of a person disappearing from the disappearance to the declared death in absentia, mainly focusing on the process of searching for the disappeared person and the judicial effects of a person's disappearance. The thesis also focuses on the officials who mainly search for disappeared people. The judicial effects of a person's disappearance are described as clearly as possible and mainly from the viewpoint of the national legislation in Finland. There also is a section in the thesis that describes the judicial effects of a declared death in absentia. The objective of the thesis is to be written in a way that is clear cut and easy to read. The thesis also describes the correct way to act in a situation in which a person has disappeared.

The research questions in the thesis are: What kind of judicial effects do a person's disappearance and a declared death in absentia have? Which officials are responsible for the searching of a disappeared person in Finland? What kind of actions can these officials make and in which laws are the rights for the actions given?

The thesis is based on already existing materials, such as legislation, statistics and documents of different organizations and officials. The thesis focuses on the national legislation of Finland.

A lot of people disappear every year. Most of the disappeared people become eventually found, but this is not always the case. In Finland, the police performs searches for the disappeared people in inland and freshwater areas while the border guard performs searches in the sea.

The disappearance of a person has judicial effects that affect not only the disappeared person themselves but also people who are close to them (for instance a partner or a child of the disappeared person). The declared death in absentia has basically the same judicial effects as person's death that can be confirmed.

Keywords: Border guard, declaring death in absentia, disappearance, judicial effects, police

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	SYITÄ KATOAMISELLE	9
2.1	Rikos	9
2.2	Onnettomuus.....	11
2.3	Sota.....	11
2.4	Katoaminen omasta tahdosta.....	12
3	KATOAMISEN OIKEUSVAIKUTUKSIA	13
3.1	Kadonneen henkilön edunvalvoja.....	13
3.2	Avoliitto ja rekisteröity parisuhde	15
3.3	Lapsen asema huoltajan kadotessa	16
3.4	Asuinhuoneiston vuokrasopimus.....	19
3.5	Irtaimiston ja kulutushyödykkeiden ostaminen	21
3.6	Työsopimus.....	25
3.7	Yritystoiminta.....	25
3.8	Tekijänoikeus ja lähioikeus.....	27
4	TOIMIMINEN HENKILÖN KADOTESSA JA KADONNEEN ETSINTÄ	29
4.1	Katoamisen varmistaminen ja katoamisesta ilmoittaminen	29
4.2	Lapsikaappaus ja lapsikaappauksen uhka	30
4.3	Kadonneen henkilön puhelimen paikannus.....	31
4.4	Median merkitys kadonneen henkilön etsinnässä	32
4.5	Poliisin toiminta henkilön kadotessa.....	33
4.6	Rajavartiolaitoksen toiminta henkilön kadotessa	37
4.7	Vapaaehtoisten toiminta henkilön kadotessa	39
4.8	Kuolleeksi julistaminen ja henkilön löytyminen kuolleena.....	40
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	43
6	POHDINTA	46
	LÄHTEET.....	48
	LAKILÄHTEET	52

1 JOHDANTO

Joskus ihminen katoaa jättämättä mitään tietoa olinpaikastaan. Tällainen ilmoittamaton ja usein yllättäväkin henkilön katoaminen on varmasti kadonneen läheisille kova paikka, oli sitten kyseessä karkumatkalle kotoa lähtenyt teini-ikäinen tai vaikkapa muistisairas isovanhempi.

Mielenkiinto opinnäytetyöni aiheeseen syntyi useasta eri syystä. Kun syksyn myötä illat pimenevät ja kelit huononevat, henkilöiden katoamisia käsitteleviä uutisia tulee vastaan paljon. Lisäksi omassa suvussani on pyörinyt ainakin muutaman sukupolven ajan eriskummallinen ”legenda” miehestä, joka teki omatoimisen katoamistempun. Myös tämä tarina innosti minua tekemään opinnäytetyöni henkilön katoamisesta.

Opinnäytetyössä käydään läpi prosessia henkilön katoamisesta kuolleeksi julistamiseen. Työ keskittyy kadonneen henkilön etsimisen prosessiin, henkilön katoamisen oikeusvaikutuksiin ja siihen, keiden toimesta ja miten kadonnutta henkilöä pääasiallisesti etsitään. Henkilön katoamisen oikeusvaikutuksia pyritään aukaisemaan lukijalle mahdollisimman laajasti ja useasta eri näkökulmasta. Opinnäytetyössä käsitellään oikeusvaikutuksiltaan myös tapauksia, jossa kadonnut henkilö julistetaan kuolleeksi tai jossa kadoksissa ollut henkilö löytyy kuolleena.

Pyrin kuvaamaan henkilön katoamisen ja virallisesti kuolleena pitämisen aiheuttamia oikeusvaikutuksia omasta mielestäni arkisiin ja jokapäiväisiin ihmisen elämän asioihin. Avaan työssäni henkilön katoamisen vaikutuksia seuraaviin asioihin: Edunvalvonta, avioliitto ja rekisteröity parisuhde, lapsen asema huoltajien kadotessa, asuinhuoneiston vuokrasopimus, kauppasopimus, työsopimus, kadonneen henkilön harjoittama yritystoiminta sekä teosta suojaavat tekijänoikeus ja lähioikeus. Opinnäytetyössä kuvataan myös toimintaohjeita oikeaoppista katoamistapauksessa toimimista ja katoamisilmoituksen tekemistä varten.

Opinnäytetyö on tehty aineistolähtöisesti valmiiseen aineistoon, kuten tilastoihin ja erilaisten organisaatioiden ja viranomaisten asiakirjoihin sekä lakeihin, pohjautuen. Keskityn työssäni kansalliseen lainsäädäntöön. Esimerkiksi henkilön kuolleeksi julistamisen kannalta keskeisin käyttämäni

oikeuslähde on laki kuolleeksi julistamisesta (127/2005). Lisäksi olen käyttänyt työssäni tietolähteenä esimerkiksi oikeusministeriön ja oikeuslaitoksen nettisivuja sekä oikeuskirjallisuutta.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat seuraavat: Mitä oikeusvaikutuksia henkilön katoamisella ja kuolleeksi julistamisella on? Mitkä viranomaiset vastaavat Suomessa kadonneen etsinnästä ja mitä toimenpiteitä he voivat etsinnöissään suorittaa? Minkä lain nojalla viranomaiset voivat suorittaa toimenpiteitä?

Suomessa kadonneen henkilön etsinnästä vastaa sisämaassa ja sisävesialueilla Suomen poliisi, ja etsinnästä merellä vastaa rajavartiolaitos. Useimmissa tapauksissa poliisi käyttää kadonneen henkilön etsinnässä apunaan etsintätehtäviin koulutettua vapaaehtoistoimintaa, kuten Vapaaehtoista pelastuspalvelua Vapepaa. (Suomen poliisi 2016, viitattu 29.11.2016.) Vapaaehtoista kadonneiden henkilöiden etsintää tekee Vapaaehtoisen pelastuspalvelun jäsenliittona muun muassa pelastuskoiratoimintaa harrastavien yhdistysten keskusjärjestö Suomen Pelastuskoiraliitto ry (Suomen Pelastuskoiraliitto ry 2016, viitattu 21.11.2016). Vaikka kadonneita henkilöitä etsivät poliisi, rajavartiolaitos ja erilaiset vapaaehtoispalvelut, toki kuka tahansa voi osallistua etsintään. Joissakin tapauksissa myös vaikkapa ohikulkijalla voi olla lainmukainen velvollisuus auttaa kadonneen henkilön etsinnässä.

Erityisesti olosuhteiltaan tavanomaisesta poikkeavat katoamistapaukset herättävät usein yleistä mielenkiintoa, ja tämä näkyy muun muassa uutisoinnissa. MTV:n 3.5.2014 julkaisemassa (viitattu 10.11.2016) artikkelissa ”Yli 10 häviää jäljettömiin joka vuosi - näin poliisi etsii kadonneita” kerrotaan, että keskusrikospoliisin mukaan joka vuosi tehdään noin 1000 henkilön katoamisilmoitusta. Lisäksi artikkelissa sanotaan, että vaikka suurin osa kadonneista löytyy, noin 10 - 15 henkilöä jää vuosittain selittämättömästi kadoksiin.

Tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilaston ”Eräitä poliisin tehtäviä kunnittain 1980 – 2015” (viitattu 16.11.2016) mukaan kaikilla Suomen poliisilaitoksilla oli vuonna 2015 yhteensä 1 281 kadonneisiin henkilöihin liittyvää tehtävää. Vuonna 2010 tällaisia tehtäviä poliisilla oli 1 802 kappaletta ja vuonna 2005 2 017 kappaletta. Vuonna 2000 kadonneisiin henkilöihin liittyviä tehtäviä kaikilla Suomen poliisilaitoksilla oli yhteensä 1 945 kappaletta. (Tilastokeskus 2016, viitattu 16.11.2016.)

Vuonna 2015 Vapaaehtoinen pelastuspalvelu suoritti 218 etsintää (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu 2016, viitattu 16.11.2016). Suomen Pelastuskoiraliitto ry:n nettisivujen "Hälytystilastot"-osion mukaan Suomen Pelastuskoiraliitto ry:n saamien hälytysten määrä on vuosittaisessa kasvusuhteessa. Suomen Pelastuskoiraliitto lähti etsintöihin yli 161 hälytystapauksessa (Suomen Pelastuskoiraliitto ry 2016, viitattu 16.11.2016).

2 SYITÄ KATOAMISELLE

Henkilön katoamiselle lienee yhtä monta erilaista syytä kuin löytyy kadonneita henkilöitäkin. Siinä kun ensimmäinen tekee omatoimisen katoamistempun välttääkseen vankilatuomion, toinen on menehtynyt sairaskohtaukseen kesken marjanpöimintaretken ja kolmas on eksynyt.

Yleisiä katoamisen syitä ovat rikoksen uhriksi joutuminen, onnettomuus, sota ja vapaasta tahdosta katoaminen. Aina katoamiseen ei liity rikosta, vaikka läheisen kadotessa helposti sitä saatettaisiin pelätäkin. Henkilön katoaminen hänen omasta tahdostaan ei ole rikos.

2.1 Rikos

Kun henkilö katoaa, rikoksen uhriksi joutumisen mahdollisuus on aina olemassa. Katoamistapaukset, joihin liittyy rikos, herättävät lähes poikkeuksetta keskustelua ja mielenkiintoa mediassa esimerkiksi uutisoinnin muodossa. Anu Nousiaisen kirjoittaman, 2.7.2016 Helsingin Sanomien julkaiseman (viitattu 21.11.2016) kuukausiliitteen ”Joka vuosi 15–20 suomalaista katoaa – mitä heille on tapahtunut?” mukaan Suomessa vuosittain kateisiin jäävästä vajaasta 20 henkilöstä yleensä vain kaksi tai kolme on joutunut rikoksen uhriksi.

Kuolemansyytietojen perusteella Suomessa on sekä vuotena 2014 että vuotena 2015 surmattu 78 ihmistä. Vuonna 2012 surmattuja oli vain 73 kappaletta. Näitä edellä mainittuja määriä vähemmän ihmisiä on surmattu Suomessa viimeksi vuonna 1895. (Valtioneuvoston kanslia ja Tilastokeskus 2016, viitattu 21.11.2016.) Koska huolestunut ihminen voi läheisen kadotessa helposti pelätä pahinta, lienee surmien pienentynyt määrä lohduttava tieto.

Ihmisen liikkumisvapauden riistäminen tai ympäristöstä eristäminen oikeudettomasti on rikos (Rikoslaki, 19.12.1889/39 25:1 §). Nimensä mukaisesti ihmisryöstö tarkoittaa henkilön ryöstöä vastoin

hänen omaa tahtoaan. Vapauteen kohdistuvia rikosnimikkeitä ovat muun muassa panttivangin ottaminen ja lapsikaappaus (Rikoslaki, 25:4 & 5 a §). Esimerkiksi tällaisten rikosten uhriksi joutunut henkilö todennäköisesti myös katoaa.

Panttivangin ottaminen tarkoittaa henkilön vapauden riistoa pakottaakseen jotakin toista tahoa tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin. Panttivangin ottaja voi vaikkapa uhata, ettei panttivankia vapauteta, mikäli panttivangin ottajan vaatimusta ei toteuteta. (Rikoslaki, 25:4.1 §.)

Esimerkiksi huoltajuuskiistan myötä lapsi voidaan niin sanotusti lapsikaapata. Kun nykypäivänä ihmiset ovat yhä enemmän kansainvälisesti vuorovaikutuksessa keskenään, lisääntyvät myös kansainväliset avio- ja avoliitot sekä liittojen erot ja ongelmat. Joissain tapauksissa lapsen perheenjäsen, kuten toinen lapsen vanhemmista, vie lapsen pois hänen tutusta elinympäristöstään. Pysyvästi Suomessa asunut, alle 16-vuotias henkilö on lapsikaapattu, jos hänet on viety ilman huoltajan suostumusta ulkomaille tai jätetty palauttamatta ulkomailta tapaamisoikeuden jälkeen. (Oikeusministeriö 2013, viitattu 21.11.2016.)

Lapsikaappauksia pyritään ehkäisemään ja lapsikaappaustapauksia ratkaisemaan kansainvälisten sopimusten keinoin. Merkittävimpiä tällaisia sopimuksia ovat ”Haagin kansainvälisestä lapsikaappauksista tehty yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus” ja ”Lasten huoltoa koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja lasten palauttamisesta tehty eurooppalainen yleissopimus”. Kansainväliset sopimukset pätevät kuitenkin vain valtioissa, jotka ovat kyseisiin sopimuksiin liittyneet. (Lasten huoltoa koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja lasten palauttamisesta tehty eurooppalainen yleissopimus, 1.8.1994/56, SopS 56 & Haagin kansainvälisestä lapsikaappauksista tehty yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus, 1.8.1994/57, SopS 57.)

1930-luvulla Suomen poliittinen epävakaisuus näkyi muun muassa oikeistoradikaalisen Lapuan liikkeen suorittamina muilutuksina, joiden tarkoitus oli pelottelun keinoin saada vasemmiston poliittinen toiminta loppumaan. Muilutuksella tarkoitetaan sieppausta ja pahoinpitelyä, johon kuului usein myös siepatun henkilön kuljettaminen vieraalle paikkakunnalle. (Jegorow 2011, viitattu 22.11.2016.)

2.2 Onnettomuus

Ihmisiä voi kadota myös erilaisten onnettomuuksien seurauksena. Onnettomuustilanteessa henkilön katoamiseen johtava tapahtuma ei johdu kenenkään tarkoituksenmukaisesta toiminnasta tai rikollisuudesta. Yksi yleisimmistä onnettomuuksista on liikenneonnettomuus. (Suomen poliisi 2016, viitattu 22.11.2016.) Missä tahansa päin maailmaa voi sattua onnettomuuksia, joissa ihmisiä katoaa. Luonnonkatastrofeja ja onnettomuuksia tapahtuu säännöllisesti, ja ihmiset voivat saada yllättäen katoamisiin johtavia sairaskohtauksia.

Suomen luontoon katoaa vuosittain ihmisiä niin maastoon kuin vesistöönkin. Maastossa kulkiessa suo tai vaikkapa kylmyys voivat yllättää kohtalokkaastikin. Suomi on myös nimensä mukaisesti tuhansien järvien maa, ja monen matkailijan humalatila tai puutteellinen varustus koituu joka vuosi kohtalokkaaksi vesistöjen äärellä. Vuonna 2015 Suomessa hukkui yhteensä 94 henkilöä (Suomen Uimaopetus- ja Hengenpelastusliitto ry 2016, viitattu 21.11.2016).

20.11.2016 sattui Intian tuhoisin junaturma vuosiin, kun vaurioitunut ratakatkoi johti 14 junavaunun suistumiseen raiteilta lähellä Pukhrayanin kylää. Yli sata ihmistä on kuollut onnettomuuden seurauksena ja useita matkustajia oli kateissa mahdollisesti liiskaantuneiden vaunujen uumenissa. (BBC 2016, viitattu 22.11.2016.)

2.3 Sota

Sodassa katoaa varmasti poikkeuksetta ihmisiä, ja usean henkilön kohtalo sodassa jää lopullisesti selviämättä. Ihminen voi esimerkiksi menehtyä taistelukentällä tai joutua sotavangiksi. Vaikka kadonnutta henkilöä pidettäisiin todennäköisesti kuolleen, on hänet pidettävä kirjoilla kadonneena ruumiin löytymiseen tai kuolleeksi julistamiseen asti.

Arkistolaitoksen ”Suomen sodissa 1939-1945 menehtyneet” -tietokannasta löytyy tietoja puolustusvoimien palveluksessa olleista sotavainajista vuosina 1939 - 1945. Kadonneita ja virallisesti

kuolleeksi julistettuja henkilöitä löytyy arkistosta 5216 kappaletta (Arkistolaitos 2016, viitattu 22.11.2016).

2.4 Katoaminen omasta tahdosta

Jotkut henkilöt päättävät kadota täysin omasta tahdostaan. Heillä voi olla erilaisia syitä sille, etteivät he enää halua olla tekemisissä omaistensa ja muiden ihmisten kanssa. He voivat erakoitua tai muuttaa vaikkapa ulkomaille ilmoittamatta aikeistaan mitään kenellekään. Kun omasta tahdostaan kadonnut henkilö löytyy, poliisi voi ilmoittaa huolestuneille läheisille vain henkilön olevan elossa ja voimissaan. Vaikka henkilön katoaminen voi olla kadonneen henkilön läheisille raskas tilanne, ei katoaminen itsessään ole rikos.

Itsemurhan tehnyt henkilö voi päätyä myös kadonneeksi. Ihminen voi tehdä itsemurhan esimerkiksi jättämättä jäähyväiskirjettä tai vaikkapa paikassa, josta häntä ei ole helppo löytää. Vuonna 2014 789 henkilöä teki itsemurhan. Tämä on melkein 100 henkilöä vähemmän kuin vuonna 2013. (Valtioneuvoston kanslia ja Tilastokeskus 2015, viitattu 21.11.2016.)

3 KATOAMISEN OIKEUSVAIKUTUKSIA

Henkilön katoaminen vaikuttaa luonnollisestikin itse kadonneen henkilön asioihin, kuten hänen omaisuutensa ja erilaisten velvoitteidensa hoitamiseen. Kadonnut henkilö on mitä todennäköisimmin tehnyt ennen katoamistaan monenmoisia oikeustoimia, kuten esimerkiksi kauppasopimuksen. Katoamisella voi olla myös oikeusvaikutuksia, jotka heijastuvat kadonneen henkilön läheisiin. Mitä esimerkiksi alle 18-vuotiaalle lapselle tapahtuu silloin, kun hänen ainoa huoltajansa katoaa?

Henkilön katoamisella on paljon erilaisia vaikutuksia ihmisen eri elämän aspekteilla. Seuraavassa luvussa käsitellään katoamisen oikeusvaikutuksia seuraavista näkökulmista: Edunvalvojan hankkiminen henkilölle hänen katoamisensa takia, katoamisen vaikutukset kadonneen henkilön mahdolliseen avioliittoon tai rekisteröityyn parisuhteeseen, lapsen huoltajien katoamisen vaikutukset lapsen asemaan, asuinhuoneiston vuokrasopimus, kauppasopimus ja työsopimus henkilön katoamistapauksessa, katoamisen vaikutukset yritystoimintaan sekä katoamisen vaikutukset kadonneen henkilön omistamiin tekijänoikeuksiin ja lähioikeuksiin.

3.1 Kadonneen henkilön edunvalvoja

Kadonneen ihmisen asioita hoitamaan, hänen etuaan ajamaan ja häntä edustamaan voidaan käyttää oikeuden toimesta määrätä edunvalvoja. Edunvalvoja voidaan määrätä esimerkiksi hoitamaan kadonneen henkilön taloudellisia asioita (Laki holhoustoimesta, 1.4.1999/442 5:29.1 §). Tällöin edunvalvojan on oikeus esimerkiksi irtisanoa kadonneen henkilön solmimia sopimuksia, maksaa kadonneen henkilön laskuja, olla yhteyksissä velkoihin ja tehdä kadonneen henkilön puolesta veroilmoitus (Oikeuslaitos 2013, viitattu 22.11.2016).

Henkilöllä on toki mahdollista olla edunvalvoja ilman katoamistakin: Vajaavaltaisen henkilön tiettyjä asioita hoitaa hänen edunvalvojansa. Vajaavaltaisia ovat alle 18-vuotaat henkilöt sekä henkilöt, jotka ovat julistettu vajaavaltaisiksi. (Laki holhoustoimesta, 1:2 – 3 §.) Holhoustoimesta annetun

lain 2 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan alaikäisen henkilön edunvalvoja on lähtökohtaisesti hänen huoltajansa.

Edunvalvoja on tehtävään sopiva ja tehtävään suostumuksensa antanut henkilö. Edunvalvoja voi olla palveluntuottajan, kuten oikeusaputoimiston, yleinen edunvalvoja tai kadonneen henkilön läheinen. Edunvalvojalla tulee olla tehtävän suorittamiseen sen laajuuden ja laadun perusteella riittävä taito ja kokemus. Edunvalvoja ja heidän toimintaansa valvoo maistraatti. (Laki holhoustoimesta, 2:5 §.)

Edunvalvojan määräämishakemuksen voi tehdä kadonneen henkilön vanhempi, aviopuoliso, lapsi tai muu kadonneen henkilön läheinen. Myös muu kuin edellä mainittu henkilö voi tehdä hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi, mikäli asia koskee hänen oikeuttaan tai etuaan. Myös holhousviranomainen eli maistraatti voi hakea kadonneelle henkilölle edunvalvojan määräämistä. (Oikeuslaitos 2013, viitattu 22.11.2016.)

Mikäli kadonnut henkilö löytyy elossa eikä ole enää edunvalvonnan tarpeessa, edunvalvojan tehtävä lakautetaan käräjäoikeuden määräyksellä. Tähän täytyy tehdä kuitenkin hakemus. Jos kadonnut henkilö löytyy kuolleena tai jos hänet julistetaan kuolleeksi, päättyy myös edunvalvojan tehtävä. (Laki holhoustoimesta, 2:17.1 - 3 §.) Yleiset edunvalvojat ovat kuitenkin ilmoittaneet tiedonkulun ongelmista esimerkiksi tapauksessa, jossa päämies on kuollut. Ongelmatapauksessa edunvalvoja saattaa jatkaa päämiehensä asioiden hoitamista vielä päämiehen kuoleman tai kuolleeksi julistamisen jälkeenkin, sillä tieto päämiehen kuolemasta tai kuolleeksi julistamisesta ei ole välittynyt hänelle asti. (Törnberg & Kuuliala 2015, 520.)

Holhoustoimesta ja sen järjestämisestä säädetään myös Suomen, Tanskan, Islannin, Norjan ja Ruotsin kesken tehdyssä sopimuksessa, Pohjoismaisessa avioliittokonventiossa (105/2008). Pohjoismaisen avioliittokonvention III luvun 14 artiklan mukaan sopimuksen sisältöä sovelletaan tapauksissa, joissa henkilön holhous on järjestetty toisessa Pohjoismaassa asuvalle kansalaiselle.

3.2 Avioliitto ja rekisteröity parisuhde

Avioliittolain (234/1929) 1 luvun 3 §:n mukaan avioliitto purkautuu toisen puolison kuolemaan, puolison kuolleeksi julistamiseen tai avioeroon. Rekisteröity parisuhde purkautuu toisen osapuolen kuolemaan tai kuolleeksi julistamiseen taikka parisuhteen purkamiseen tuomioistuimen päätöksellä (Laki rekisteröidystä parisuhteesta, 9.11.2001/950 2:7.1 §). Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 2 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan rekisteröidyn parisuhteen purkaminen tapahtuu samalla tavoin kuin avioero avioliittolaissa.

Henkilön katoaminen ei siis sinänsä vaikuta hänen avioliittoonsa tai rekisteröityyn parisuhteeseensa, kunhan kadonneen henkilön ruumista ei löydy tai ellei hänelle haeta kuolleeksi julistamista. Kadonneen henkilön kumppani voi kuitenkin hakea avioeroa. Tämä kuulostaneekin ymmärrettävältä ratkaisulta etenkin tapauksessa, jossa kadonnut henkilö on ollut jo jonkin aikaa kadoksissa.

Avioliittolain 6 luvun 26 §:n 1 ja 2 momentin mukaan avioeron tuomitsemista ennen on minimissään kuuden kuukauden mittainen harkinta-aika, joka alkaa avioerohakemuksen jättämisestä tuomioistuimelle tai tuomioistuimen kansliaan tai siitä, kun puolison hakemus on annettu tiedoksi toiselle puolisolle. Mikäli puoliset ovat asuneet keskeytyksettä erillään viimeiset kaksi vuotta, avioero voidaan myöntää ilman harkinta-aikaa (Avioliittolaki, 6:25.2 §).

Kun avioerohakemuksen on tehnyt vain toinen puolisoista, tuomioistuimen on varattava toiselle puolisolle mahdollisuus tulla kuulluksi. Tuomioistuimen tulee antaa kutsu ja hakemus toiselle puolisolle tiedoksi. (Avioliittolaki, 6:28.2 §.) Oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 11 luvun 3 §:n mukaan silloin, kun tuomioistuin tai syyttäjä huolehtii tiedoksiannosta, tiedoksiantoasiakirja toimitetaan asianosaiselle joko postitse saantitodistusta vastaan, kirjeellä tai sähköisesti. Kirjeellä tiedoksianto tulee tehdä vain silloin, kun vastaanottajan voidaan olettaa saavan asiakirjan tiedon ja palauttavan tiedoksiannon määräpäivään mennessä vastaanottamisesta. Tällainen tiedoksianto ei liene mahdollista tapauksessa, jossa toinen puolisoista on kadonnut ja hänen olinpaikkaansa ei tiedetä.

Jos tiedoksiannon vastaanottajan tai tiedoksiannon vastaanottamista varten valtuutetun henkilön olinpaikkaa ei tiedetä eikä siitä voida saada tietoa, tehdään tiedoksianto kuuluttamalla (Oikeudenkäymiskaari, 11:9.1 §). Kuuluttamalla suoritettu tiedoksianto tapahtuu niin, että asiakirja on liittei-

neen nähtävillä tuomioistuimen kansliassa ja ilmoitus asiakirjan pääasiallisesta sisällöstä ja asiakirjan olinpaikasta julkaistaan virallisen lehden kuukauden ensimmäisessä numerossa. Ilmoitus voidaan julkaista myös sanomalehdessä, ja ilmoitus on viipymättä laitettava nähtäville tuomioistuimen ilmoitustaululle. (Oikeudenkäymiskaari, 11:10.1 §.)

Oikeudenkäymiskaaren luvun 11 10 §:n 2 momentin mukaan ilmoitusta ei tarvitse julkaista tapauksessa, jossa tiedoksianto on jo aiemmin toimitettu tiedoksiannon samalle vastaanottajalle oikeudenkäymiskaaren 1 momentissa tarkoitetulla tavalla. Tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen lain 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa, jos ilmoitus on julkaistu virallisessa lehdessä. Tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen 2 momentissa tarkoitetussa tilanteessa, jos asiakirja on pantu tuomioistuimen kansliaan nähtäville. (Oikeudenkäymiskaari, 11:10.3 §.)

3.3 Lapsen asema huoltajan kadotessa

Kun lapsella on kaksi huoltajaa, joista toinen katoaa, ei katoamisella luonnollisestikaan ole sen kummoisempia oikeusvaikutuksia; toisen huoltajan huoltajuus kuitenkin jatkuu. Tilanne on eri, mikäli lapsen molemmat vanhemmat katoavat tai mikäli lapsen ainut huoltaja katoaa.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään lapsen huoltajuudesta. Lapsella on oltava huoltaja, joka turvaa hänen tasapainoisen kehityksensä, hyvinvointinsa ja positiivisenlaatuiset ihmissuhteensa. Tapauksessa, jossa lapsen huoltajat ovat kateissa, täytyy lapsen huolto siirtää jonkun toisen tahon vastuulle.

Kun sosiaalilautakunta saa tiedon lapsen jäämisestä ilman huoltajaa, ennen mahdollisen huoltajan määräämishakemuksen tekemistä keskustelelee sosiaalilautakunta lapsen läheisten kanssa (Oikeuslaitos 2016, viitattu 23.11.2016). Kun lapsen huoltajat ovat kuolleet tai heidät on julistettu kuolleiksi, voi hakemuksen käräjäoikeudelle lapsen huoltajuuden määräämisestä tehdä joko sosiaalilautakunta tai lapsen läheinen. Muussa tapauksessa vain sosiaalilautakunta voi tehdä hakemuksen. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 3:14.1 - 2 §.)

Tuomioistuin voi päättää lapsen huollon siirrosta yhdelle tai useammalle tehtävään suostumuksensa antaneelle henkilölle. Mikäli lapsen huoltajat ovat olleet hänen vanhempansa, voi tuomioistuin päättää huoltajuuden siirrosta vain lapsen kannalta erittäin painavista syistä. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 2:9.1 - 2 §.)

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 2 luvun 10 ja 11 §:n mukaan huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat asiat tulee ratkaista ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti ja lapsen omat toivomukset huomioiden. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin ei sisälly erityissäännöstä, jonka mukaan jollakulla olisi oikeus tulla määrättyksi lapsen huoltajaksi ennen toisia. Kuka tahansa lapselle läheinen henkilö on siis ”samalla viivalla” esimerkiksi lapsen biologisen vanhemman kanssa, kun lapsen huoltajaa ollaan valitsemassa. (Kangas, KKO 2001:110 LAPSEN HUOLTO.)

Lapsen huoltaja huolehtii myös alaikäisen lapsen taloudellisista asioista. On kuitenkin myös mahdollista, että lapsen huoltajien kadotessa tuomioistuin määrää taloudellisia asioita hoitamaan edunvalvojan sijaisen (Laki holhoustoimesta, 2:11 §).

Alaikäisellä lapsella voi olla myös käräjäoikeuden päätöksellä määrätty oheishuoltaja. Oheishuoltaja on aikuinen henkilö, jolle on myönnetty lapsen huoltajuus lapsen varsinaisten huoltajien lisäksi tai heidän sijastaan. Oheishuoltajalla on huoltajan oikeudet ilman elatusvelvollisuutta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016, viitattu 12.2.2016.)

Lähtökohtaisesti lapsen kaikki huoltajat vastaavat yhdessä lapsen huollosta ja huoltoon liittyvien päätösten tekemisestä (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 1:5.1 §). Samalla, kun oheishuoltajuudesta määrätään, voi käräjäoikeus kuitenkin määrätä oheishuoltajalle oikeuden päättää yksin lapsen huollon asioista (Oikeuslaitos 2016, viitattu 23.11.2016). Oheishuoltajuutta haetaan käräjäoikeudesta vapaamuotoisella kirjallisella hakemuksella, jossa ovat liitteinä lapsen vanhempien, huoltajien ja oheishuoltajiksi ryhtyvien suostumukset (Oulun kaupunki 2016, viitattu 23.11.2016).

Jos lapsen huoltajuus on käräjäoikeuden päätöksellä uskottu jollekin toiselle taholle kuin lapsen vanhemmalle, ei tämä päätös ratkea automaattisesti kadoksissa olleiden vanhempien löytyessä.

Mikäli lapsen huollon tilanteen olosuhteet muuttuvat esimerkiksi vaikkapa kadoksissa olleiden vanhempien elossa löytymisen myötä, voidaan huoltoasia laittaa vireille käräjäoikeuteen uudestaan. (Oikeuslaitos 2016, viitattu 23.11.2016.)

Mikäli lapsen huoltajien katoamisen myötä esimerkiksi lapsen sukulainen ottaa lapsen pysyväisluonteisesti hoitoonsa, tulee lastensuojelulain (417/2007) 13 luvun 81 §:n 1 momentin mukaan asiasta ilmoittaa sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle. Lastensuojelulain 13 luvun 81 §:n 1 momentin mukaan ilmoitusvelvollisuus on sekä lapsen huoltajalla että henkilöllä, kenen luona lapsi on sijoitettuna. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on tehtävä selvitys sijoituspaikan sopivuudesta lapselle (Lastensuojelulaki, 13:81.2 §).

Lienee olemassa tapauksia, joissa lapsen läheinen kokee lapselle parhaaksi vaihtoehdoksi hänen luonaan asumisen, vaikkei tämä läheinen todellisuudessa olisi kykenevä huolehtimaan lapsen asioista asianmukaisella ja riittävällä tavalla. Mikäli lapsen sijoituspaikka on lapselle sopimaton tai puutteellinen, tulee sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen pyrkiä saamaan aikaan korjauksen. Mikäli tämä ei onnistu, voidaan lapsen pitäminen yksityiskodissa kieltää ja lapselle voidaan järjestää uusi sijoituspaikka. (Lastensuojelulaki, 13:81.5 §.)

Sen toimielimen, joka vastaa sosiaalihuollosta, on selvitettävä lapsen hoitoonsa ottaneelle henkilölle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa. Hoitajaa on myös tuettava tarvittaessa järjestämällä lastensuojelulain 7 luvun mukaisia tukitoimia. Tukitoimilla pyritään edistämään lapsen hoitoa ja kasvatusa. (Lastensuojelulaki, 13:81.3 §.) Tukitoimia voivat lastensuojelulain 7 luvun 36 §:n 1 momentin mukaan olla esimerkiksi lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittäminen tai perhekoulutuksen tarjoaminen.

Mikäli lapsen vanhemmat ovat esimerkiksi pidempiaikaisesti kadonneet ja heidät on jo julistettu kuolleiksi, voi lapsen kannalta paras ratkaisu joissain tapauksissa olla adoptio. Tätä ratkaisua tulee kuitenkin pohtia tarkoin, sillä kadonneet vanhemmat eivät ole luovuttaneet lasta adoptoitavaksi. Adoptiolain (22/2012) 2 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan alaikäisen adoptiota ei voi lähtökohtaisesti vahvistaa ilman hänen vanhempiensa suostumusta. Vanhempien kadoksissa olo ei kuitenkaan välttämättä ole este adoptiolle.

Mikäli lapsen vanhempi ei voi ilmaista tahtoaan esimerkiksi sairautensa vuoksi tai mikäli vanhemman olinpaikkaa ei tiedetä, voidaan adoptio vahvistaa erittäin poikkeuksellisista syistä. Tämä on mahdollista vain, jos lapsen etu puoltaa voimakkaasti adoptiota. (Adoptiolaki, 2:11.3 §.)

3.4 Asuinhuoneiston vuokrasopimus

Kadonnut henkilö on ennen katoamistaan voinut asua vuokralla ja näin ollen solminut asuinhuoneiston huoneenvuokrasopimuksen. Mikäli kadonnut henkilö on asunut muussa kuin majoitusliikkeessä taikka valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön virka-asunnossa, sovelletaan hänen vuokrasuhteessaan lakia asuinhuoneiston vuokrauksesta (Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, 31.3.1995/481 1:2.1 - 2 §). Vuokrasuhde voi olla voimassa toistaiseksi tai määräajaksi. Määräajaisen vuokrasopimuksen kesto voi olla sovittu tietyksi selkeästi rajatuksi ajaksi tai suhteellisesti, kuten esimerkiksi johonkin tulevaisuuden ajallisesti määrittelemättömään tapahtumaan saakka jatkuvaksi (Saarnilehto 2006, 88).

Todennäköisesti vuokralaisen kadotessa häneltä jää rästiin vuokranmaksuja. Asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain 4 luvun 36 §:n 1 momentin mukaan vuokran maksaminen ennakoon on kuitenkin sallittua vuokralaisen niin halutessa. Lisäksi vuokraveroitteen suorittamisen turvaksi on voitu asettaa kohtuullinen vakuus (Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, 1:8.1 §). Mikäli vuokra on maksettu pidemmäksi aikaa etukäteen taikka vuokrasta on asetettu vakuus, jonka vuokranantaja lunastaa, voi vuokralla olleen henkilön katoaminen vaikuttaa vuokrasopimukseen vasta jonkin ajan kuluttua katoamisesta.

Mikäli kadonnut henkilö on jättänyt vuokransa maksamatta säädetyssä tai sovitussa ajassa, vuokranantajan on oikeus purkaa vuokrasopimus (Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, 8:61.1 § 1 kohta). Lisäksi vuokranantajan on oikeus saada vahingonkorvaus vuokranantajalle aiheutuneesta vahingosta, kun vuokrasopimus puretaan asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain 8 luvun 61 §:n 1 momentin nojalla (Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, 8:64.1 §). Asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain 8 luvun 61 §:n 1 momentin mukaan vuokrasopimus voidaan purkaa vuokranantajan toimesta esimerkiksi tapauksessa, jossa vuokranmaksu sovitussa ajassa laiminlyödään.

Mikäli vuokranantaja aikoo purkaa vuokrasopimuksen, hänen on todistettavasti annettava vuokralaiselle kirjallinen purkamisilmoitus, jossa mainitaan purkamisen peruste. Mikäli vuokrasuhde päättyy myöhemmin kuin välittömästi purkamisilmoituksen tiedoksiannosta, ilmoitetaan purkamisilmoituksessa myös vuokrasuhteen päättymisen ajankohta. Purkamisilmoituksesta käy myös haaste, jossa vaaditaan vuokrasuhteen purkamista. (Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, 8:66.1 - 2 §.)

Jos kadonnut vuokralainen löytyy kuolleen tai jos hänet julistetaan kuolleeksi, pysyy vuokrasuhde lähtökohtaisesti entisin ehdoin voimassa. Vastuu vuokraehtojen täyttämisestä siirtyy vainajan kuolinpesälle. Kuolinpesällä on oikeus irtisanoa vuokrasopimus samalla tavoin kuin toistaiseksi voimassa olevasta vuokrasopimuksesta säädetään, oli vuokrasuhteen kestosta tai irtisanomisajan alkamisesta sovittu alkujaan mitä tahansa. (Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, 6:46.1 §.)

Kun vuokralainen on vuokrannut huoneiston yhdessä toisen kanssa, kuuluu oikeus irtisanomiseen sekä kuolinpesälle että eloon jääneelle asunnon vuokralaiselle. Molemmat tahot voivat vapaasti myös omalta osaltaan irtisanoa sopimuksen. (Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, 6:46.1 §.)

Irtisanottu, toistaiseksi voimassa oleva vuokrasuhde päättyy yleisesti irtisanomisajan kuluttua (Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, 7:51.1 §). Kun vuokrasuhteen irtisanoo vuokralainen, on irtisanomisaika yhden kuukauden mittainen. Irtisanomisaika lasketaan yleensä sen kalenterikuukauden viimeisestä päivästä, jonka aikana vuokrasuhde on irtisanottu. (Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, 7:52.1 -3 §.)

Jos henkilö on vuokrannut huoneiston yhdessä kuolleeksi julistetun henkilön kanssa, on tällä henkilöllä oikeus myös jatkaa vuokrasuhdetta kuolinpesän asemasta tapauksessa, jossa vuokranantajalla ei ole perusteltua syytä vastustaa sitä. Sama oikeus on kadonneen henkilön puolisoilla, perheeseen kuuluvalla lapsella ja vuokralaisen tai hänen puolisonsa vanhemmalla, mikäli hän on asunut vuokrahuoneistossa. Vuokrasuhteen jatkamiseen oikeutetun henkilön on kirjallisesti ilmoitettava vuokranantajalle halukkuudestaan jatkaa vuokrasuhdetta kolmen kuukauden kuluessa vuokralaisen kuolleeksi julistamisesta tai kuolemasta. (Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, 6:46.2 §.)

Asuinhuoneiston vuokrasopimuksesta annetun lain 6 luvun 46 §:n 3 momentin mukaan vuokranantajan, joka haluaa vastustaa vuokrasuhteen jatkamista, on kuukauden kuluessa jatkamisilmoi-

tuksen saamisesta saatettava tuomioistuimen tutkittavaksi vastustamisensa peruste. Oikeudenkäynnin ajan vuokrasuhteen ehdot pysyvät samoina. (Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, 6:46.3 §.)

Toistaiseksi voimassa oleva vuokrasopimus päättyy todennäköisesti siihen, että vuokralaisen katoamisen myötä vuokranmaksuja alkaa jäädä rästiin ja vuokranantaja käyttää oikeuttaan vuokrasuhteen päättämiseen. Määräaikainen sopimus voi päättyä ilman rästiin jääneitä vuokranmaksujakin, ja kadonnut vuokralainen ei luonnollisestikaan voi hoitaa ainakaan omatoimisesti muuttoaan pois vuokra-asunnosta.

Esimerkiksi tapauksessa, jossa vuokrasopimus on päättynyt mutta kadonneen henkilön poismuuttoa asunnosta ei ole järjestetty, voi vuokranantaja joutua hakemaan vuokralaiselle ulosottoviranomaisen suorittamaa häätöä. Ulosottoasian vireilletulemisen ja täytäntöön panemisen edellytyksenä on ulosottoperuste (Ulosottokaari, 15.6.2007/705 2:1.1 §).

Ulosottoperuste voi olla esimerkiksi tuomioistuimen riita- tai rikosasiassa antama tuomio (Ulosottokaari, 2:2 § 1 kohta). Häätötuomio voidaan panna täytäntöön myös ilman lainvoimaa, mikäli häädön hakija asettaa vakuuden siltä varalta, että tuomio esimerkiksi kumottaisiin (Ulosottokaari, 2:6.1 §).

3.5 Irtaimiston ja kulutushyödykkeiden ostaminen

Kadonnut henkilö on ennen katoamistaan voinut tehdä useita erilaisia sopimuksia, kuten kauppasopimuksen. Kaupalla tarkoitetaan sopimusta, jossa esineen omistusoikeus siirtyy esineen ostajalle rahavastiketta vastaan (Hemmo & Hoppu 2016, luku 11, Kauppasopimukset). Irtaimiston kaupasta säädetään pääosin kauppalaissa (355/1987) ja kulutushyödykkeiden kaupan keskeiset yleissäännökset löytyvät kuluttajansuojalaista (38/1978).

Kuluttajansuojalaki koskee kaupankäyntiä, joka tapahtuu elinkeinonharjoittajalta kuluttajalle (kuluttajansuojalaki, 1:1.1 §). Ostajan kadoksissa oleminen kaupan kannalta kriittisenä ajankohtana voi johtaa ostajan vahingonkorvausvelvollisuudesta koko kaupan peruuntumiseen. Mikäli myyjä pyrkii

hakemaan ostajan katoamisen takia puuttuvaksi jäänyttä saatavaansa ulosoton kautta, voi ostajan kadoksissa oleminen johtaa myös kauppasian käsittelyyn oikeudessa.

Mikäli kaupassa on kysymys esimerkiksi kuluttajan kanssa tehdystä irtaimen omaisuuden kaupasta, tulee ensisijaisesti kaupassa sovellettavaksi kuluttajansuojalaki. Mikäli kuluttajansuojalaissa ei ole kuitenkaan normia, joka koskee kyseiseen kauppaan liittyvää asiaa, toissijaisesti sovelletaan kauppalakia. (Hemmo & Hoppu 2016, luku 3, Kuluttajasopimukset.) Kauppalaki on kuitenkin tahdonvaltainen. Tämä tarkoittaa sitä, että lakia ei sovelleta, mikäli kaupan osapuolet ovat esimerkiksi sopineet muuta. (Kauppalaki, 1:3.) Kulutushyödykkeiden ja irtaimiston kauppaa käsitellään luvussa näkökulmasta, jossa kadonnut henkilö on ostaja.

Mikäli ostaja ei maksa ostamansa irtaimiston kauppahintaa ajallaan, nouda ostamaansa tavaraa eikä myötävaikuta kauppaan sillä tavoin kuin häneltä kohtuudella voidaan edellyttää, jotta myyjä voisi täyttää sopimuksen, myyjällä on oikeus muun muassa purkaa kauppa ja vaatia ostajalta vahingonkorvausta. (Kauppalaki, 10:51.1 §.) Kuluttajansuojalain 5 luvun 24 §:n 1 momentin mukaan ostajan on velvollisuus maksaa kauppahinta ostamastansa kulutushyödykkeestä myyjän sitä vaatiessa sitten, kun tavara on sopimuksen mukaisesti ostajan saatavilla. Jos kauppahinnan maksaminen viivästyy eikä kauppaa peruuteta tai pureta, on myyjällä oikeus saada viivästyskorkoa maksulle (Kuluttajansuojalaki, 5:26 §).

Myyjällä on oikeus purkaa kauppa olennaisen sopimusrikkomuksen takia. Kauppahinnan maksamisen viivästys voi sekä irtaimiston että kulutushyödykkeen kaupassa olla tällainen olennainen rikkomus esimerkiksi tapauksessa, jossa myyjä on asettanut kauppahinnan maksamiselle tietyn lisäajan, joka ei ole kohtuuttoman lyhyt, eikä ostaja maksa maksua lisäajankaan kuluessa. Lisäajan kuluessa myyjä saa purkaa kaupan, jos ostaja ilmoittaa jättävänsä maksun tässä ajassa maksamatta. (Kauppalaki, 10:54.1 - 3 § & kuluttajansuojalaki, 5:27.1 - 2 §.)

Kun tavara on ostajan hallinnassa, myyjä voi purkaa irtaimiston kaupan vain tapauksessa, jossa myyjä on pidättänyt itselleen oikeuden tavarahan tai jos ostaja torjuu tavarahan. (Kauppalaki, 10:54. 4 §.) Kadonnut ostaja ei luonnollisestikaan voi torjua tavaraa.

Myyjällä on oikeus vahingonkorvaukseen, jos hän joutuu purkamaan kaupan ostajan maksuviivästyksen vuoksi muun muassa ennen kuin ostaja on saanut tavarahan hallintaansa (Kauppalaki, 10:57 § & Kuluttajansuojalaki, 5:28.1 §). Korvausta voidaan saada kulutushyödykkeen kaupassa niistä

erityisistä kustannuksista, joita myyjälle on seurannut sopimuksen teosta ja täyttämisestä ja jotka todennäköisesti jäävät hyödyttömiksi. Lisäksi korvausta voidaan vaatia kaupan purkamisen tai peruutuksen vuoksi aiheutuvista erityisistä kustannuksista. (Kuluttajansuojalaki, 5:28.1 §.)

Kuluttajansuojalain 5 luvun 28 §:n 4 momentin mukaan kulutushyödykkeen kaupassa myyjällä ei ole kuitenkaan oikeutta vaatia vahingonkorvausta, mikäli ostajan maksun maksamisen viivästys tai muu tilauksen peruutus johtuu esteestä, jota ostaja ei kohtuudella voi välttää tai voittaa. Ostajan kadoksissa olo voinee tapauksesta riippuen olla tällainen este, jota hän ei voi kohtuudella välttää tai voittaa.

Riita-asiassa annettua yksityisoikeudellista tuomiota tai muuta ulosottoperustetta käyttäen puuttuvaa maksua voidaan hakea ulosoton kautta (Ulosottokaari, 1:1.1 § 1 kohta). Ulosottokaaren 2 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan maksuvelvoitteen sisältämä käräjäoikeuden tuomio, jolla ei ole lainvoimaa, voidaan panna täytäntöön tapauksessa, jossa velallinen ei aseta saatavasta, ulosottomaksumusta ja muista täytäntöönpanokuluista vakuutta. Vakuus on ulosottokaaren saman pykälän 1 momentin mukaan mahdollista kuitenkin asettaa myös siten, että se kattaa ikään kuin osasuorituksena yhdessä ulosmitatun omaisuuden kanssa maksettavan rahamäärän.

Irtaimiston kaupassa myyjällä on oikeus pysyä sopimuksessa ja vaatia ostajan myötävaikuttamista kauppaan sillä tavoin kuin häneltä kohtuudella voidaan edellyttää, jotta myyjä voi täyttää sopimuksen. Ostaja ei ole kuitenkaan myötävaikuttamisvelvollinen irtaimiston kauppaan, mikäli hänellä on ylittämätön este sille. Lisäksi, jos myötävaikuttaminen edellyttäisi irtaimiston kaupassa kohtuuttomia uhrauksia myyjälle koituvaan etuun nähden, ostaja ei ole myötävaikuttamisvelvollinen. (Kauppalaki, 10:53.1 §.)

Mikäli este tai epäsuhte kuitenkin poistuu kohtuullisena pidettävässä ajassa, voi myyjä vaatia ostajan myötävaikuttamista kauppaan (Kauppalaki, 10:53.2 §). Kauppalain 10 luvun 53 §:n 3 momentin mukaan myyjä menettää oikeutensa vaatia ostajan myötävaikutusta, mikäli hän viivyttlee vaatimuksensa esittämisessä kohtuuttoman kauan. Kadonnut ostaja ei luonnollisestikaan voi hoitaa velvollisuuttaan myötävaikuttaa kauppaan. Mikäli ostaja löytyy kohtuullisessa ajassa ja myyjä osaa myötävaikutusta riittävässä ajassa vaatia, on ostaja myötävaikutusvelvollinen.

Jos ostaja ei myötävaikuta kauppaan siitä huolimatta, että hän on tai hänen pitäisi olla tietoinen myötävaikuttamisen merkityksestä myyjälle, myyjä voi purkaa irtaimiston kaupan. Myyjä voi purkaa

kaupan myös, mikäli ostaja ei nouda tai vastaanota tavaraa oikeaan aikaan ja on käynyt ilmi, että myyjälle on erityistä merkitystä sillä, että tavara toimitetaan pois. Jos ostajalle on annettu lisäaikaa, joka ei ole kohtuuttoman lyhyt, eikä hän kuitenkaan myötävaikuta kauppaan, myyjä voi purkaa kaupan. Samoin myyjä voi purkaa kaupan tapauksessa, jossa ostaja ei nouda tai vastaanota tavaraa siitä huolimatta, että on ilmennyt tavarantoimittamisesta olevan erityistä merkitystä myyjälle. (Kauppalaki, 10:55.1 - 2 §.)

Kuluttajansuojalain 5 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan kuluttajan ostama tavara on luovutettava sovittuna ajankohtana, vaadittaessa, viipymättä tai ilman aiheutonta viivytystä viimeistään 30 päivän kuluttua ostosopimuksen tekemisestä. Tästä voidaan kuitenkin poiketa, jos kaupan osapuolet ovat niin sopineet (Kuluttajansuojalaki, 5:4.1 §). Myyjä ei kuluttajansuojalain 5 luvun 5 §:n mukaan vastaa tavarantoimitusta ennen tapahtuvista kustannuksista, jotka ovat seuranneet ostajan puolesta viivästyksistä. Ostajalla on myös irtaimiston kaupassa vastuu tavarantoimittamista kustannuksista, kun ne ovat johtuneet ostajan puoleisen seikan aiheuttamasta viivästyksistä (Kauppalaki, 2:11 §).

Kulutushyödykkeen kaupassa ostajalla on vaaranvastuu tavarantoimituksen ominaisuuksiensa vuoksi huonontumisesta silloin, kun hän ei nouda tai vastaanota tavaraa sovittuna ajassa ja kun myyjä on suorittanut oman osuutensa tavarantoimituksessa (Kuluttajansuojalaki, 5:6.1 §). Mikäli myyjä ja ostaja ovat sopineet tavarantoimituksen avoimena kauppana ja tavara on jo luovutettu, on vaaranvastuu ostajalla niin kauan, kun tavara on palautettu takaisin myyjälle (Kuluttajansuojalaki, 5:6.2 - 3 §).

Kauppalain 12 luvun 64 §:n 1 momentin mukaan kaupan tultua puretuksi myyjän velvollisuus tavarantoimituksen luovuttamiseen ja ostajan velvollisuus kauppahinnan maksuun ja kauppaan myötävaikuttamiseen lakkaavat. Siltä osin, kun sopimus on jo täytetty, kumpikin sopimuksen osapuoli voi vaatia vastapuolta palauttamaan sen, minkä hän on jo ehtinyt vastaanottaa. Osapuoli voi pidättäytyä täyttämästä omaa palautusvelvollisuuttaan ennen kuin vastapuoli on täyttänyt velvollisuutensa ja maksanut mahdollisen vahingonkorvauksen ja koron taikka asettaa näistä vakuuden. (Kauppalaki, 12:64.2 §.)

Kun kauppa puretaan, tavarasta saatu tuotto on luovutettava myyjälle. Mikäli tavarasta on ollut ostajalle muuta hyötyä, on tästäkin maksettava kohtuullinen korvaus. (Kauppalaki, 12:65.1 §.) Tätäkään kadonnut henkilö ei luonnollisestikaan voi tehdä.

3.6 Työsopimus

Työsopimuslain (55/2001) 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan työsopimusta voidaan käsitellä purkautuneena, mikäli työntekijä on ollut poissa töistä vähintään seitsemän päivän ajan ilman pätevän syyntä ilmoittamista työnantajalle. Sama pätee myös toisin päin: Mikäli työnantaja on työpaikalta poissa vähintään seitsemän päivää ilman, että hän ilmoittaa poissaololleen pätevää syytä, voi työntekijä pitää työsopimusta purkautuneena. Purkautuminen kuitenkin peruuntuu, mikäli poissaolosta ei ole voitu ilmoittaa toiselle sopimuksen osapuolelle jonkin hyväksyttävän esteen takia. (Työsopimuslaki, 8:3.2 - 3 §.) Henkilön kadoksissa olo voinee tapauksesta riippuen olla tällainen hyväksyttäväksi katsottava este.

Mikäli työntekijän työsuhteessa on käytössä koeaika, voidaan työsuhde työsopimuslain 1 luvun 4 §:n 4 momentin mukaan mahdollisesti purkaa jo alle viikon mittaisen poissaolon vuoksi. Poissaolo töistä ei välttämättä ole koeajan tarkoitukseen nähden epäasiallinen taikka syrjivä peruste. Syrjiviksi perusteiksi katsotaan esimerkiksi yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 3 luvun 8 §:n 1 momentissa mainitut seikat. Näitä ovat yhdenvertaisuuslain mukaan muun muassa henkilön ikä, terveydentila, kieli ja uskonto.

Kun työntekijä kuolee tai kun hänet julistetaan kuolleeksi, päättyy myös hänen työsopimuksensa. Työsopimuslain 7 luvun 8 §:n 2 momentin mukaan työnantajan kuoltua kuolinpesän osakkailla ja työntekijöillä on oikeus työsopimuksen irtisanomiseen 14 päivän irtisanomisajalla sopimuksen kestosta riippumatta. Tätä irtisanomisoikeutta on käytettävä kuitenkin kolmen kuukauden kuluessa työnantajan kuolemasta tai kuolleeksi julistamisesta (Työsopimuslaki, 7:8.2 §).

3.7 Yritystoiminta

Henkilön katoaminen voi vaikuttaa joko merkittävästi tai ei juuri ollenkaan yritystoimintaan, jossa kadonnut henkilö on ennen katoamistaan ollut mukana. Esimerkiksi toiminimellä yksin toiminut henkilö ei luonnollisestikaan voi jatkaa yritystoimintaansa, mikäli hän on kadoksissa tai jos hän on virallisesti kuollut.

Mikäli kadonnut henkilö on yksinyrittäjä, hänen kuolemansa tai kuolleeksi julistamisensa myötä yrityksen yritysomaisuus siirtyy joko henkilön lakimääräisille perillisille taikka testamentilla määrättyille tahoille. Jos kadonnut henkilö on esimerkiksi yhtiömies avoimessa yhtiössä tai kommandiittiyhtiössä, hänen kuolemansa tai kuolleeksi julistamisensa ei lähtökohtaisesti vaikuta yhtiön toimintaan. Kuitenkin esimerkiksi avoimen yhtiön yhtiömiehellä on oikeus vaatia yhtiön purkamista sillä perusteella, että toinen yhtiömies on kuollut ja yhtiön toiminnan jatkamisesta yhtiömiehen kuolemasta huolimatta ei ole sovittu (Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä, 29.4.1988/389 5:1.1 § 3 kohta).

Kadonnut henkilö on ennen katoamistaan voinut antaa yhdelle tai useammalle henkilölle prokuran, mikä oikeuttaa prokurassa määrätty henkilöt toimimaan päämiehensä puolesta ja kirjoittamaan päämiehen toiminimen. Mikäli prokuristilla ei ole erityistä valtuutusta, prokuristi ei kuitenkaan voi luovuttaa päämiehensä kiinteää omaisuutta taikka tontinvuokraoikeutta. Myöskään kiinnitystä kiinteään omaisuuteen tai tontin vuokraamisoikeuteen ei voi hakea ilman päämiehen antamaa valtuutusta. (Prokuralaki, 2.2.1979/130 1:1 - 3 §.)

Yrittäjä voi myös hankkia asiamiehen hoitamaan yrityksen asioita. Asiamies määrätään valtakirjalla (Kauppakaari, 31.12.1734/3 18:1 §). Asiamiehen toimet ovat yhtä päteviä kuin itse päämiehen tekemät. Mikäli asiamies tekee jotain ylittäen valtuutensa, on asiamies vastuussa seurauksista. (Kauppakaari, 18:2 §.) Asiamies on myös vastuussa toimistaan, mikäli hän menettelee vilpillisesti ja kavalasti valtakirjan antajaa kohtaan esimerkiksi ottamalla valtakirjan antajan nimeen rahaa velaksi (Kauppakaari, 18:3 §).

Kauppakaaren 18 luvun 8 §:n mukaan päämiehen kuollessa tekee hänen asiamiehensä tilin kuolleen perillisille. Tämän jälkeen asiamiehen toimi päättyy, ellei toista ole sovittu. Mikäli asiamies kuolee ja jää jotakin velkaa, vastaavat tästä velasta sitten asiamiehen perilliset.

Lisäksi kauppakaaren 18 luvun 10 §:n mukaan tapauksessa, jossa jonkun poissa ollessa sattuu jotakin, mihin päämies ei ole voinut määrätä asiamiestä, voi hänen sukulaisensa taikka ystävänsä kantaa ja vastata tähän hänen puolestaan. Tarvittaessa joudutaan kuitenkin panemaan takaus siitä, että poissa oleva taho tyytyy tähän läheisen tekemään toimeen. Mikäli poissaoleva ei tähän tyydy, on henkilö, joka ilman valtakirjaa ryhtyi asiamieheksi taikka takausmies, vastuussa vahingoista. (Kauppakaari, 18:10 §.)

3.8 Tekijänoikeus ja lähioikeus

Kadonnut henkilö on ennen katoamistaan voinut luoda omaperäisen ja itsenäisen teoksen, jota tekijänoikeuslaki (404/1961) suojaa. Tällainen teos voi olla esimerkiksi niinkin arkinen asia kuin piirros tai valokuva. Tekijänoikeuslain 1 luvun 2 §:n 1 momentin ja 3 §:n 1 ja 2 momentin mukaan tekijänoikeus jakautuu taloudellisiin ja moraalisiin oikeuksiin.

Taloudelliset oikeudet takaavat tekijänoikeuden haltijalle yksinomaisen oikeuden määrätä teokseen valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla ne yleisön saataviin joko muutettuina tai muuttamattomina, käännöksinä, muunnelmina taikka kokonaan uutta tekotapaa käyttäen. Kappaleen valmistamiseksi katsotaan kappaleen valmistamista kokonaan, osittain, suoraan, välillisesti, tilapäisesti, pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa vain. Kappaleen valmistamista on myös teoksen siirtäminen johonkin laitteeseen, josta teos voidaan sittemmin toisintaa. (Tekijänoikeuslaki, 1:2.1 - 2 §.)

Moraaliset oikeudet takaavat sen, että teoksen tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti silloin, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataville. Teosta ei myöskään saa muuttaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa taikka omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla. Teosta ei saa saattaa yleisön saataviin tekijää edellä mainituin tavoin loukkaavissa muodoissa tai yhteyksissä. (Tekijänoikeuslaki, 1:3.1 - 2 §.)

Tekijänoikeus on voimassa 70 vuotta teoksen tekijän kuolinvuodesta. Elokuvan tekijänoikeus on voimassa 70 vuotta viimeksi kuolleen pääohjaajan, käsikirjoittajan, vuoropuhelun kirjoittajan taikka nimenomaisesti elokuvaa varten luodun musiikin säveltäjän kuolinvuodesta. Mikäli kadonnut henkilö on tehnyt yhteisteoksen, on tekijänoikeuden suoja-aika voimassa 70 vuotta viimeksi kuolleen tekijän kuolemasta. (Tekijänoikeuslaki, 4:43.1 §.) Yhteisteoksessa tekijänoikeus kuuluu yhteisesti kahdelle tai useammalle teoksen tehneelle henkilölle (Tekijänoikeuslaki, 1:6 §).

Jos sävellys ja sanoitus on luotu varta vasten teosta varten, on tekijänoikeus voimassa 70 vuotta teoksen viimeiseksi kuolleen sanoittajan tai säveltäjän kuolinvuodesta. Sillä ei ole väliä, ovatko nämä henkilöt nimetty kyseisen sanoitetun ja sävelletyn teoksen tekijöiksi. (Tekijänoikeuslaki, 4:43.2 §.) Jos teos on luotu tekijän oikeaa nimeä ilmoittamatta, on tekijänoikeus tekijänoikeuslain 4 luvun 44 §:n 1 momentin mukaan voimassa 70 vuoden ajan teoksen julkistamisen vuodesta.

Lähioikeudet ovat tekijänoikeuksia läheisesti muistuttavia oikeuksia. Lähioikeudet suojaavat muun muassa esittävän taiteilijan taiteellisia teoksia ja äänitallenteita. Lähioikeuksien suoja-aika on joko 50 tai 70 vuotta teoksen julkaisun, tallentamisen taikka yleisön saataville saattamisen vuodesta. Esimerkiksi esittävän taiteilijan lupa vaaditaan ennen kuin hänen esitysteoksensa voidaan tallentaa laitteelle, josta se voidaan toistaa. (Tekijänoikeuslaki, 5:45.1 § 1 kohta.)

”Euroopan talousalueelta eli ETA-alueelta (EU:n jäsenmaat sekä Norja, Islanti ja Liechtenstein) peräisin olevien teosten suoja-aika on tekijän elinikä sekä 70 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä.” (Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry 2016, viitattu 1.12.2016.)

Muualta kuin Euroopan talousalueelta peräisin olevien teosten lähioikeuksien suoja-aika on yleensä 50 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä (Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry 2016, viitattu 1.12.2016). Kadonnut henkilö ei välttämättä voi valvoa itse teoksensa tekijän- ja lähioikeuksien toteutumista. Teosten tekijöiden lisäksi oikeuksien toteutumista valvovat erilaiset yhdistykset, kuten Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry. Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry valvoo kuitenkin vain yhdistyksen jäsenten tekijän- ja lähioikeuksien toteutumista. (Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry 2016, viitattu 1.12.2016.)

Koska kuolleeksi julistamisen oikeusvaikutukset vastaavat tilannetta, jossa henkilö on kuollut, ovat myös kuolleeksi julistamisen vaikutukset tekijänoikeuden voimassaoloaikaan samat. Niin kauan kuin kadonnutta teoksen tehnyttä henkilöä ei ole julistettu kuolleeksi, on hänellä tekijänoikeudet teokseensa. Kun henkilön katsotaan olevan virallisesti kuollut, katoaa perusta tekijänoikeuden pitämiseksi henkilöön sidottuna oikeutena ja tekijänoikeus siirtyy kuolinpesälle, ositettavan ja jaettavan omaisuuden piiriin. Kohtalaisen usein tekijänoikeus jää jakamattomalle kuolinpesälle ja yksi pesän osakkaista hoitaa tekijänoikeusasiat ja korvausten jakamisen toisille osakkaille. (Harenko, Niiranen & Tarkela 2016, 410.)

4 TOIMIMINEN HENKILÖN KADOTESSA JA KADONNEEN ETSINTÄ

Kun henkilö katoaa, tulee katoamisesta tehdä virallinen katoamisilmoitus poliisille. Tämän voi tehdä Suomessa joko puhelimitse tai käymällä paikan päällä poliisiasemalla. Henkilön tunnistamista helpottavia tunnuksia ovat esimerkiksi kadonneen ihmisen henkilötiedot, tuntomerkit sekä tiedot hänen vaatuksestaan ja mahdollisesta kulkuvälineestään. (Suomen poliisi 2016, viitattu 22.11.2016.)

Poliisin ja rajavartiolaitoksen suorittamasta kadonneen henkilön etsinnästä säädetään laissa. Poliisin etsintätoimenpiteistä säädetään muun muassa poliisilaissa (872/2011). Rajavartiolaitoksen etsinnästä säädetään esimerkiksi rajavartiolaitossa (578/2005). Sekä poliisilla että rajavartiolaitoksella on tiedonsaantioikeus sekä toisilta viranomaisilta että esimerkiksi yksityisiltä yrityksiltä ja telyrityksiltä. Rajavartiolaitoksen tiedonsaantioikeudesta säädetään esimerkiksi meripelastuslain (1145/2001) 14, 15 ja 16 §:ssä. Poliisin tiedonsaantioikeudesta säädetään muun muassa poliisilain 4 luvussa.

4.1 Katoamisen varmistaminen ja katoamisesta ilmoittaminen

Ennen katoamisilmoituksen tekemistä henkilön katoamisen huomanneen tahon olisi hyvä varmistaa, ettei kadonnut henkilö ole mennyt vaikkapa sukulaistensa tai ystäviensä luokse. Mikäli kadonnut henkilö on kadonnut aiemminkin, tulisi tarkistaa paikka, josta hän aiemmin on löytynyt. Lisäksi kadonneen henkilön asuinympäristö sekä lähialueen sairaalat ja terveyskeskukset olisi hyvä pyrkiä tarkistamaan. (Suomen poliisi 2016, viitattu 22.11.2016.)

Mikäli on epäily siitä, että kadonnut henkilö on joutunut rikoksen uhriksi, hengenvaaraan tai että hän on muuten kyvytön huolehtimaan itsestään esimerkiksi sairautensa vuoksi, tulee henkilön katoamisesta ilmoittaa hätänumeroon soittamalla. Jos etsinnöistä huolimatta kadonnutta henkilöä ei

löydy, tulee virallinen katoamisilmoitus tehdä mielellään paikallisella poliisilaitoksella. Mukana ilmoitusta tehdessä olisi hyvä olla tuore valokuva kadonneesta henkilöstä, henkilön yhteystiedot, tuntomerkit ja tiedot mahdollisesta kadonneen henkilön käyttämästä kulkuvälineestä. (Suomen poliisi 2016, viitattu 22.11.2016.)

Poliisille tulee tehdä selvitys siitä, millaisella alueella ja miten laajasti tällä alueella henkilöä on jo etsitty. Jälkien sotkemista pitää myös välttää sillä alueella, jolla kadonnut henkilö on viimeksi nähty. (Suomen poliisi 2016, viitattu 22.11.2016.) Suomen poliisin nettisivujen ”Katoamisilmoituksen tekeminen” -osion mukaan myös kadonneen henkilön löytymisestä tai kadonneen palaamisesta omatoimisesti kotiin tulee ilmoittaa välittömästi samaan paikkaan, mihin alun perin katoamisilmoituskin on tehty.

Suomen edustot voivat myös auttaa katoamistapauksissa. Suomen ulkomaanedustukset muodostuvat diplomaattisista edustoista sekä konsuliedustoista. Diplomaattisia edustoja ovat esimerkiksi suurlähetystöt ja suurlähetystöjen erilliset yksiköt. Konsuliedustoja ovat esimerkiksi pääkonsulaatit, konsulaatit ja pääkonsulaattien osana olevat erilliset yksiköt. (Ulkoasiainministeriö 2016, viitattu 15.1.2017.) Kadonneen henkilön huoltaja tai muu lähiomainen voi pyytää Suomen edustolta apua esimerkiksi tapauksessa, jossa kadonnut henkilö ei ole palannut ulkomaanmatkaltaan. Ulkomailla pysyvästi asuvan henkilön katoamistapauksessa tulisi ottaa yhteys paikallisiin viranomaisiin kadonneen henkilön asuinvaltiossa. (Ulkoasiainministeriö 2015, viitattu 22.11.2016.)

4.2 Lapsikaappaus ja lapsikaappauksen uhka

Tapauksessa, jossa kadonneen lapsen uskotaan olevan kaapattu esimerkiksi Haagin sopimuksen piiriin kuuluvaan valtioon, hoitaa katoamisasiaa oikeusministeriö. Kun lapsi on valtiossa, joka ei kuulu lainkaan lapsikaappaus sopimuksen piiriin, tulee lapsikaappausasiasta katoamisen havainneen henkilön ilmoittaa ulkoasiainministeriöön. Joissakin tapauksissa kaapatun lapsen olinpaikka ei ole selvillä edes olinpaikkavaltion vertaa. Tällöin asiaa hoitaa kadonneen henkilön kotimaan poliisi. (Oikeusministeriö 2013, viitattu 21.11.2016.)

Lapsikaappausasiassa jo pelkästään mahdollisen lapsikaappauksen epäilystä on hyvä ilmoittaa joko ulosottomiehelle tai poliisille, sillä he voivat estää lapsen maastaviennin esimerkiksi lentoasemalla ottamalla lapsen välittömästi haltuunsa. Sosiaaliviranomainen voi joissakin tapauksissa suositella lapsen kiireellisen huostaanoton lapsikaappauksen ennalta estämiseksi. (Oikeusministeriö 2013, viitattu 21.11.2016.)

4.3 Kadonneen henkilön puhelimen paikannus

Sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 9 luvun 35 §:n mukaan teleyritykset ovat velvollisia luovuttamaan hätäkeskukselle, meripelastukselle, meripelastuslohkokeskukselle ja poliisille tietoja viranomaisen näitä pyytäessä. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi sen liittymän tunnistamistiedot ja paikkatiedot, jonka käyttäjää koskien hätäilmoitus on tehty. Tällaisessa tapauksessa liittymän ja päätelaitteen käyttäjän tulee kuitenkin olla viranomaisen käsityksen mukaan ilmeisessä hädässä taikka välittömässä vaarassa. (Sähköisen viestinnän tietosuojalaki, 9:35.1 § 2 kohta.)

Hätäkeskustoiminnasta annetun lain (692/2010) 3 luvun 12 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan hätäkeskuslaitoksen päivystystehtävässä olevan henkilön on annettava välitettynä ilmoitukseen tai tehtävään liittyen tukipalveluja muun muassa pelastus-, poliisi- ja rajavartiolaitoksen viranomaisten tehtäviä suorittaville yksiköille tai hälytetyille tahoille.

Hätäkeskus paikantaa lähtötietojen perusteella omalla päätöksellään taikka poliisin pyynnön perusteella omien tietojärjestelmiensä kautta joko sen liittymän, josta hätäilmoitus on tehty tai hätäilmoituksen kohteena olevan henkilön liittymän. Edellytyksenä kuitenkin on, että kyseinen henkilö ilmeisessä hädässä tai välittömässä vaarassa. Hätäpaikannuksen tekeminen edellyttää aina perusteltua olettamaa hätäpaikannuksen kohteena olevan henkilön olemisesta akuutissa hengen tai terveyden vaarassa. (Poliisihallitus 2013, viitattu 21.12.2016.)

Hätäkeskusjärjestelmän kautta tehdyn pyynnön perusteella hätäkeskuspäivystäjä voi paikantaa kohdeliittymän sijainnin alle 10 sekunnissa, mikäli paikannettava puhelin on päällä. Useiden operaattoreiden järjestelmä antaa kuitenkin noin vuorokauden kuluttua puhelimen sulkemisesta viimeimmän solutiedon. Tällöin paikannustarkkuus vaihtelee ja esimerkiksi lähistöllä olevat vesialueet voivat vaikuttaa paikannustulokseen. Paikannustarkkuus voi yleisesti olla kymmeniä metrejä tai

useitakin kilometrejä. Ulkomaalaisen liittymän paikannukseen tarvitaan lisäksi aktiivinen teletapah-tuma, kuten lähetetty tekstiviesti. (Poliisihallitus 2013, viitattu 21.12.2016.)

Hätäkeskuksen suorittamalla hätäpaikannuksella ei voida saada tietoa paikannuksen kohteen aiemmista sijainneista taikka liittymän historiatiedoista (kuten yhteydenotoista puhelimella). Tällai-sia tietoja on mahdollista saada televalvonnan keinoin. Lisäksi useimmissa matkapuhelimeissa on GPS-pohjainen paikannussovellus, kuten Applen puhelimen ”Find My Phone” –toiminto, joilla ka-donneen henkilön puhelinta voidaan koittaa jäljittää. (Poliisihallitus 2013, viitattu 21.12.2016.)

4.4 Median merkitys kadonneen henkilön etsinnässä

Nykypäivänä median merkitys kadonneen henkilön etsinnässä on mahdollisesti suurempi kuin kos-kaan aiemmin: Henkilöiden katoamisista uutisoidaan paljon ja esimerkiksi Facebook-palvelusta löytyy useampia ryhmiä, jotka keskittyvät ainoastaan kadonneista henkilöistä tiedottamiseen taikka kadonneiden henkilöiden etsimiseen. Media ja erityisesti sosiaalinen media on tehokas työväline niin viranomaisille kuin kadonnutta ihmistä omatoimisesti etsiville läheisillekin. (Raivio 2014, viitattu 28.1.2017.)

Vaikka yleisesti ihmisten toiminta sosiaalisessa mediassa kadonneen henkilön löytymiseksi on hyvä asia, on huijauksen mahdollisuus myös aina mahdollinen. Kadonnutta henkilöä etsivä lähei-nen voi olla todellisuudessa kuka tahansa, ja auttamisenhaluiset ihmiset voivat välittää hänelle tar-katkin tiedot esimerkiksi etsityn henkilön olinpaikasta. Tällaisesta tapauksesta mainitaan esimer-kiksi Miia Raivion kirjoittamassa, 4.5.2014 Ylen nettisivuilla julkaistussa (viitattu 28.1.2017) artikke-lissa ”Sosiaalinen media auttaa yhä useammin kadonneen etsinnässä”. Artikkelissa ylikonstaapeli Marko Forss kertoo Ruotsissa käyneestä tapauksesta, jossa Facebookissa lapsiaan etsineelle ja palvelun avulla lapset myös löytäneelle isälle olikin todellisuudessa määrätty lähestymiskielto.

4.5 Poliisin toiminta henkilön kadotessa

Poliisilla on velvollisuus etsiä kadonnutta henkilöä ja toimittaa esi- tai poliisitutkinta katoamisen selvittämiseksi (Laki poliisin hallinnosta, 14.2.1992/110 1:7.1 § 5 kohta). Poliisitutkinnassa voidaan selvittää esimerkiksi henkilön katoamista tai kuolemansyytä (Mäenpää 2017, III, Esitutkinta, poliisitutkinta ja pakkokeinot). Poliisin suorittaman etsinnän muodot ovat seuraavat: Poliisin oman organisaation suorittama etsintä, poliisilain 9 luvun 3 §:ssä tarkoitettu poliisin avustaminen määräyksestä, poliisilain 9 luvun 4 §:ssä tarkoitettu vapaaehtoistoiminnan käyttäminen etsinnän apuna sekä muiden viranomaisten virka-apu. (Poliisihallitus 2013, viitattu 2.12.2016.)

Puolustusvoimien poliisille suorittamasta virka-avusta säädetään puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (781/1980) 1 §:ssä ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) 23 §:ssä. Rajavartiolaitoksen poliisille suorittamasta virka-avusta säädetään taas Rajavartiolain (578/2005) 77 §:n 3 momentissa. (Poliisihallitus 2013, viitattu 2.12.2016.)

Kaikessa poliisin toiminnassa on toteuduttava myös poliisitoiminnan yleiset periaatteet. Näitä ovat poliisilain 1 luvun 2 - 11 §:n mukaan perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, tehtävien hoito ja tärkeysjärjestys, toimenpiteen perusteen ilmoittaminen ja poliisimiehen käskyvalta.

Poliisin tulee aloittaa tapauksen tutkinta tapauksen kiireellisyyden ja laajuuden mukaisesti. Myös sääolot, vuodenaika ja muut olosuhteet tulee huomioida tapauksen kiireellisyyttä arvioidessa. Mikäli kadonnut henkilö on esimerkiksi tiedettävästi kyvytön huolehtimaan itsestään vaikkapa ikänsä vuoksi, tulee etsintätoimet aloittaa viipymättä katoamisilmoituksen vastaanottamisesta. Lähietsinnän merkityksen tulisi korostua etsinnän suunnittelemisessa ja toteuttamisessa. On tutkittu, että useissa tapauksissa kadonnut henkilö löytyy läheltä kotiaan taikka paikkaa, josta hänestä on viimeksi tehty havainto. (Poliisihallitus 2013, viitattu 2.12.2016.)

Joko poliisin toimesta tai hätäkeskuksen avustuksella poliisin suorittamaan kadonneen henkilön etsintätehtävään voidaan hälyttää valtion ilma-alus. Ripeän etsinnän käynnistämisen mahdollistamiseksi muille viranomaisille ja vapaaehtoisille annetaan välittömästi ennakoilmoitus etsintään va-

rautumisesta. Poliisi voi antaa esimerkiksi vapaaehtoisjärjestön vastuulle omalle toimintavastuulle kuuluvan maastoetsinnän. Kokonaisvastuu etsinnästä säilyy silti poliisilla. (Poliisihallitus 2013, viitattu 2.12.2016.)

Kun kadonnut löytyy, tulee löytymisestä ilmoittaa välittömästi muille etsintään osallistumiseen valmistautuville. Kun etsintä on päättynyt, varmistetaan, että etsintään osallistuneet saavat tiedon toiminnan päättymisestä. Lisäksi kaikkien etsintään osallistuneiden tulee poistua tehtävältä tilannejohtajan ohjeistuksen mukaisesti. (Poliisihallitus 2013, viitattu 2.12.2016.)

Kun etsintä on loppunut, poliisi järjestää tarvittaessa palautetilaisuuden etsintään osallistuneille taioille. Tilaisuudessa arvioidaan toimintaa ja käydään läpi etsinnän tapahtumat. Tilaisuudesta otetaan ylös myös huomioitavia seikkoja, kuten kehittämistarpeita, tulevia koulutus- ja harjoitustilaisuuksia varten. (Poliisihallitus 2013, viitattu 2.12.2016.)

Toimenpiteistä, joita poliisi voi suorittaa kadonneen henkilön etsinnässä, säädetään poliisilaissa. Poliisimiehellä on esimerkiksi oikeus päästä koti- tai julkisrauhan suojaamaan tilaan, muuhun paikkaan, jonne ei ole yleistä pääsyä taikka kulkuneuvoon esitutkinnan suorittamiseksi. Tällaisessa tapauksessa tulee kuitenkin olla perusteltu syy olettaa, että esimerkiksi henkeä, terveyttä taikka henkilökohtaista vapautta vaarantava teko on välittömästi uhkaamassa tai käynnissä tai että joku on tilassa välittömän avun tarpeessa. Yksi perustelu tällaiseen tilaan menemiseksi on myös se, että etsinnässä löytyy kuollut henkilö. (Poliisilaki, 2:6.1 § 1 - 3 kohta.)

Toimenpiteiden, joilla poliisi menee edellä mainitun tyyppiseen tilaan estääkseen tekoa tai tapahtumaa, tulee olla myös välttämättömiä vaaran tai vahingon estämiseksi. Ellei tilanne ole kiireellinen, vakituiseen asumiseen käytettävään tilan pääsemiseen tarvitaan päällystään kuuluvan poliisimiehen määräys. (Poliisilaki, 2:6.2 - 3 §.)

Toimenpiteen, kuten tilaan menemisen tai säilytyspaikan avaamisen, suorittamisessa voidaan tarvittaessa käyttää voimakeinoja. Toimenpiteen päätyttyä toimenpiteen kohde tulee sulkea sopivalla tavalla, ja suoritetuista toimenpiteistä tulee laatia pöytäkirja taikka muu vastaava merkintä asiakirjaan. (Poliisilaki, 2:7 §.)

Poliisilain 9 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan jokainen on päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräyksestä velvollinen avustamaan poliisia, kun kyse on hengenvaarassa olevan kadonneen henkilön etsinnästä, ihmishengen pelastamisesta, loukkaantuneen auttamisesta ja huomattavan omaisuus- tai ympäristövahingon torjunnasta. Avustamisvelvollisuutta ei tietenkään ole, mikäli toimenpiteeseen osallistuminen olisi kohtuutonta esimerkiksi avustamiseen määrättävän henkilön ikä tai terveydentila huomioiden (Poliisilaki, 9:3.1 §).

Edellä mainituissa tapauksissa ja hukkuneen henkilön etsimiseksi poliisilla on oikeus saada käyttöönsä täyttä korvausta vastaan kohtuullisesti elintarvikkeita, viestintävälineitä, kuljetus- ja työvälineitä sekä muita tarvittavia laitteita ja aineita yksityisiltä henkilöiltä ja yhteisöiltä. Määräyksen esineiden ja elintarvikkeiden antamiseen voi antaa vain päällystöön kuuluva poliisimies. (Poliisilaki, 9:3.2 §.)

Poliisi voi myös käyttää etsintätehtävissä apunaan vapaaehtoisjärjestöjä, Maanpuolustuskoulutusyhdistystä ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) 3 luvussa tarkoitettuja palveluksessa olevia henkilöitä. Vapaaehtoisjärjestöjen käyttämisestä etsinnöissä määrää etsintää johtava poliisimies ja muussa avustustehtävässä päällystöön kuuluva poliisimies. (Poliisilaki, 9:4.1 - 2 §.)

Poliisimiehen pyynnöstä häntä avustavalla henkilöllä on oikeus suorittaa sellaisia yleisen järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä toimenpiteitä, jotka poliisimies on henkilölle toimivaltansa rajoissa osoittanut. Oikeuttaminen tällaisiin toimiin liittyy kuitenkin yksittäisen virkatehtävän suorittamiseen. (Poliisilaki, 9:5 §.)

Poliisimiestä poliisin pyynnöstä taikka suostumuksella avustavalla henkilöllä on oikeus käyttää poliisimiehen ohjauksessa voimakeinoja, joihin poliisimies hänet valtuuttaa. Kuitenkin sivullisen apuun turvautumiseen voimakeinojen käytössä vaaditaan erittäin tärkeää ja kiireellistä virkatehtävää. (Poliisilaki, 2:17.3 §.)

Mikäli joku henkilö poliisin kehotuksesta huolimatta laiminlyö hänelle annetun tehtävän huolimatta siitä, että henkilö olisi lain, lain nojalla annetun säännöksen taikka määräyksen nojalla velvollinen tehtävän suorittamaan ja laiminlyönnistä saattaa aiheutua merkittävää haittaa esimerkiksi liiken-

teelle, yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle, voi poliisi hoitaa tehtävän asianomaisen kustannuksella. Päätöksen tällaisen toimenpiteen suorittamisesta tekee kuitenkin päällystöön kuuluva poliisimies. (Poliisilaki, 9:6.1 §.)

Mikäli omaisuuden suojaaminen lisävahingoilta edellyttää kiireellisiä ja välttämättömiä toimenpiteitä eikä omistaja tai haltija ole tavoitettavissa, voi poliisi tehdä tai teettää toimenpiteet omistajan lukuun. Kustannukset tapauksissa, joissa omistaja ei ole välittömästi tavoitettavissa taikka hän laiminlyö tehtävänsä suorittamisen, voidaan toimenpiteiden kustannukset suorittaa ennakolta valtion varoista. (Poliisilaki, 9:6.2 -3 §.)

Poliisilain 5 luvun mukaan poliisilla on myös oikeus salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämiseen rikosten estämiseksi, rikosten paljastamiseksi ja vaaran torjumiseksi. Kun poliisilla on syytä epäillä kadonneen henkilön joutuneen rikoksen uhriksi, on poliisilla normaaleiden toimintavaltuuksiensa lisäksi esitutkinta- ja pakkokeinovaltuudet (Poliisihallitus 2013, viitattu 21.12.2016). Salaisista pakkokeinoista säädetään pakkokeinolain (806/2011) 10 luvussa. Pakkokeinolain 10 luvussa mainittuja salaisia pakkokeinoja ovat muun muassa telekuuntelu ja tekninen seuranta.

Mikäli kadonnut henkilö ei löydy edellä kuvatuin toimenpitein, tulee katoamistapauksessa suorittaa poliisitutkinta. Poliisitutkinta aloitetaan katoamisilmoituksen vastaanottamisen jälkeen, ja tutkinta aloitetaan sen laajuuden harkinnan jälkeen. Poliisitutkinnassa kadonneen henkilön läheiset ja omaiset ovat kuultavia. Mikäli asiassa on syytä epäillä rikosta, käynnistetään katoamistapauksesta esitutkinta. (Poliisihallitus 2013, viitattu 21.12.2016.)

Poliisin suorittaman tutkinnan alkuvaiheessa tulee huomioida erityisesti niin kutsutut katoavat tiedot, kuten esimerkiksi kadonneen henkilön käytössä olleet puhelinliittymät ja vaikkapa turvakameran tallenteet, joissa kadonnut henkilö näkyy. Kadonneen henkilön myöhempää tunnistamista varten tulisi tutkinnassa myös selvittää kadonneen henkilön mahdolliset erityistuntemerkit ja kerätä DNA-näytteet. (Poliisihallitus 2013, viitattu 21.12.2016.)

4.6 Rajavartiolaitoksen toiminta henkilön kadotessa

Rajavartiolaitoksen tehtäviin kuuluu kadonneiden henkilöiden etsintä meri- ja saaristoalueilla. Meripelastustoimi on suunniteltava ja järjestettävä sillä tavoin, että meripelastuksen toimenpiteet ovat viivytyksettä ja tehokkaasti suoritettavissa. Meripelastustoimen johtamisesta ja meripelastusvalmiuden ylläpidosta vastaa omalla meripelastuslohkollaan meripelastustoimen johtaja. (Meripelastuslaki, 1:8.1 §.)

Meripelastuksen johtokeskus pitää yllä tilannekuvaa oman meripelastuslohkonsa tilanteesta, kuten perustiedoista, etsintäyksiköiden paikka- ja toimintavalmiustiedoista, rekisteritiedoista, meripelastussuunnitelmista ja meri- ja ilmatilannekuvasta. Lisäksi meripelastuksen johtokeskuksella tulee olla muiden meripelastusviranomaisten ja vapaaehtoisten yhdistysten ja muiden yhteisöjen yhteystiedot. (Sisäasiainministeriö 2010, viitattu 22.12.2016.)

Meripelastuksen johtokeskukset ryhtyvät toimiin esimerkiksi epävarmuus, hälytys- ja hätätilanteissa (Sisäasiainministeriö 2010, viitattu 22.12.2016). Kun kyseessä on kadonnut henkilö, jonka sijainnista ei ole tarkkaa tietoa, sijoittunee etsintätehtävä joko epävarmuus- tai hälytystilanteiden luokitteluun. Nämä ovat kumpikin meripelastuslain mukaan luokittelultaan vaaratilanteita (Meripelastuslaki, 1:2.1a §).

Epävarmuustilanteessa henkilön turvallisuus merialueella on epävarmaa tai muuten johtokeskuksella on aihetta selvittää mahdollisen avun tarvetta. Epävarmuustilanteessa meripelastuksen johtokeskus alkaa tiedustelutoimiin mahdollisen hädän selvittämiseksi ja voi kehottaa etsintä- ja pelastusyksiköitä lähtövalmiuteen. Tällainen tilanne ei välttämättä vielä edellytä etsintä- ja pelastusyksiköiden käyttämistä. (Sisäasiainministeriö 2010, viitattu 22.12.2016.)

Hälytystilanne on tilanne, jossa voidaan olettaa henkilön turvallisuuden vaarantuneen merellä tai epävarmuustilanteen johdosta suoritettavat tiedustelut ovat olleet tuloksettomia. Tällöin tiedustelutoimia laajennetaan ja tarpeellisiin etsintätoimiin ryhdytään mahdollisen hälytystilanteen selvittämiseksi. Hälytystilanteessa meripelastuksen johtokeskus valmistautuu myös aloittamaan tarpeelliset henkilön pelastustoimet. (Sisäasiainministeriö 2010, viitattu 22.12.2016.)

Kun on selvää, että henkilö on vaarassa merellä ja tarvitsee välitöntä apua, on kyseessä hätätilanne. Hätätilanteessa ryhdytään kaikkiin mahdollisiin tarkoituksenmukaisiin toimiin henkilön etsimiseksi ja pelastamiseksi. (Sisäasiainministeriö 2010, viitattu 22.12.2016.)

Etsintä- ja pelastusyksiköiden käytön tarve mitoitetaan tehtävään ja muut mahdolliset samanaikaiset tehtävät huomioiden (Meripelastuslaki, 1:8.3 §). Vaikka meripelastuksen johtokeskus johtaa etsintä- ja pelastusyksiköiden toimintaa, yksiköiden on omatoimisesti pelastettava vaarassa olevat. Mikäli yksikön etsintätehtävä on johtanut tulokseen, asiasta ilmoitetaan meripelastusjohtajalle. Tämän jälkeen paikalle ohjataan muuta tarvittavaa lisäapua. Yksiköt voivat keskeyttää tai lopettaa heille annetun tehtävän ainoastaan asianomaisen meripelastusjohtajan luvalla. Annetusta tehtävästä poiketessa tulee meripelastuksen johtokeskukselle tehdä muutoksesta ilmoitus. (Sisäasiainministeriö 2010, viitattu 22.12.2016.)

Kuten poliisi tehtävää suorittaessaan, myös meripelastustoimessa voidaan käyttää etsinnän apuna vapaaehtoistoimintaa, mikäli tehtävissä ei vaadita merkittävää julkisen vallan käyttöä (Meripelastuslaki, 1:6.1 §). Meripelastuskeskus voi myös pyytää apua ulkomailta tai auttaa itse ulkomailta tarvittaessa (Meripelastuslaki, 1:7.1 §).

Jokaisen on myös viipymättä välitettävä vaaratilannetta koskevat tiedot ja ilmoitettava sitä koskevat havainnot ja toimenpiteet asianomaiselle meripelastuksen johtokeskukselle (Meripelastuslaki, 1:10.1 §). Jokaisella, joka siis tietää toisen olevan vaarassa merialueella, on velvollisuus koittaa auttaa hädässä olevaa, mikäli tämä ei ole mahdotonta saattamatta itseään tai muita kohtuuttomaan vaaraan (Meripelastuslaki, 1:11.2 §).

Meripelastusjohtajan määräyksestä on jokainen työkykyinen henkilö, joka oleskelee vaara- tai onnettomuusalueella taikka sen läheisyydessä, velvollinen, jos se on merellä vaarassa olevien ihmisten etsimiseksi tai pelastamiseksi välttämätöntä, avustamaan meripelastustoimen tehtävässä, jollei pätevä syy ole esteenä. Erityisestä syystä voidaan muuallakin oleskeleva henkilö velvoittaa avustamaan meripelastustoimen tehtävässä. Avustamaan määrätty ei saa, ellei siihen ole pakottavaa syytä, poistua tehtävästä ennen kuin meripelastusjohtaja on antanut siihen luvan. (Meripelastuslaki, 1:11.3 §.)

Meripelastuslain 11 a §:n 1 momentin mukaan etsintä- tai pelastusalueella liikkumista voidaan rajoittaa meripelastusjohtajan kiellolla. Toimenpiteen tulee kuitenkin olla välttämätön etsintä- ja pe-

lastustoiminnan tehokkaan suorittamisen turvaamiseksi ja uusien vaarojen välttämiseksi. Meripelastusjohtaja voi meripelastuslain 11 a §:n 3 momentin mukaan myös pyytää ilmailulaitosta rajoittamaan liikkumista etsintäalueen ilmatilassa taikka kieltämään liikkumisen alueella kokonaan.

Meripelastusjohtaja voi meripelastuslain 11 §:n mukaan määrätä esimerkiksi henkilön etsimiseksi antamaan meripelastuksen käyttöön vaikkapa aluksia, ilma-aluksia, muita kulkuneuvoja, elintarvikkeita, rakennuksia, viesti- ja tietoliikenneyhteyksiä, viestivälineitä, muuta kalustoa tai muita tarvikkeita.

4.7 Vapaaehtoisten toiminta henkilön kadotessa

On myös olemassa erilaisia vapaaehtoisorganisaatioita, jotka suorittavat kadonneiden henkilöiden etsintätoimenpiteitä. Vapaaehtoinen pelastuspalvelu Vapepa on viranomaisia erilaisissa onnettomuuksissa ja kriisitilanteissa avustava 52 jäsenen verkosto, jota koordinoi Suomen Punainen Risti (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu 2016, viitattu 16.11.2016).

Vapaaehtoista kadonneiden henkilöiden etsintää tekee Vapaaehtoisen pelastuspalvelun jäsenliittona muun muassa Suomen Pelastuskoiraliitto ry. Suomen Pelastuskoiraliitto ry on pelastuskoira-toimintaa harrastavien yhdistysten keskusjärjestä, joka kehittää pelastuskoiratyötä yhteistyössä muun muassa poliisin ja pelastusviranomaisten kanssa. Suomen Pelastuskoiraliitto ry kouluttaa koiria ja koiranohjaajia haku- ja jälkityöskentelyyn kadonneiden henkilöiden etsimisessä viranomaisten apuna. (Suomen Pelastuskoiraliitto ry 2016, viitattu 21.11.2016.)

Vapaaehtoista etsintätoimintaa viranomaisten apuna suorittaa myös Suomen Lentopelastusseura ALPS ry. Suomen Lentopelastusseura kouluttaa ja koordinoi vapaaehtoisia muun muassa etsintätoimintaan. (Suomen Lentopelastusseura SLPS ry 2016, viitattu 21.12.2016.)

Mikäli organisaation suorittaman kadonneen henkilön etsinnän seurauksena tarvitaan traumaattisten tilanteiden jälkipuintia, järjestää sen kukin etsintään osallistunut organisaatio itse (Poliisihallitus 2013, viitattu 2.12.2016). Tämä koskee kaikkia etsintätehtäviä suorittavia vapaaehtoisorganisaatioita.

4.8 Kuolleeksi julistaminen ja henkilön löytyminen kuolleena

Vaikka useimmissa henkilön katoamistapauksissa kadonnut henkilö löytyy elävänä, on aina myös tapauksia, joissa etsinnät johtavat ruumiin löytymiseen. Aina ruumistakaan ei löydy, ja kadonneen läheiset joutuvat jäämään ilman selitystä henkilön katoamiselle. Katoamistapauksiin useimmiten liittyvä läheisten epätietoisuus kadonneen henkilön tilasta on raskas taakka kantaa. Epävarmuus voi johtaa henkisen kärsimyksen lisäksi jopa vakavaan traumaan. (Yleisradio Oy 2016, viitattu 18.2.2017.) Joskus kadonneen läheisille lohduttavin ja rauhoittavin vaihtoehto voi olla henkilön kuolleeksi julistamisen hakeminen. Koska kuolleeksi julistamisesta annetun lain 1 luvun 2 §:n mukaan kuolleeksi julistamisen myötä henkilön katsotaan olevan kuollut, kadonneen henkilön kuolleeksi julistamisen oikeusvaikutukset ovat siis samat kuin henkilön löytyessä kuolleena.

Kuolleeksi julistaminen tarkoittaa sitä, että tuomioistuimen päätöksellä kadonnutta henkilöä voidaan pitää kuolleena. Maistraatin päätöksellä henkilö voidaan julistaa kuolleeksi sitten, kun kadonneen henkilön syntymävuoden päättymisestä on kulunut sata vuotta tai kun viisi vuotta on kulunut sen kalenterivuoden päättymisestä, jolloin kadonnut henkilö on tiettävästi ollut viimeksi elossa. (Laki kuolleeksi julistamisesta, 3:12 §.) Kadonneen henkilön kuolleeksi julistamisen tai henkilön ruumin tunnistamisen myötä henkilön läheisten on ryhdyttävä samoihin oikeudellisiin toimiin kuin tavallisestikin lähiomaisen kuoltua. Esimerkki tällaisesta toimenpiteestä on perunkirjoitus. (Oikeuslaitos 2014, viitattu 22.11.2016.)

Kun henkilö on julistettu kuolleeksi, hänet merkitään kuolleeksi väestötietojärjestelmään, henkilön avioliitto tai rekisteröity parisuhde purkautuu, edunvalvojan tehtävä loppuu ja vastuu kadonneen henkilön omaisuudesta huolehtimisesta siirtyy kuolinpesän osakkaille. (Oikeuslaitos 2013, viitattu 22.11.2016.) Kuolinpesän osakkaiden tulee myös toimittaa perunkirjoitus kuolleeksi julistamisen jälkeen. Yleisesti perunkirjoitus tulee toimittaa kolmen kuukauden sisällä kuolemantapauksesta tai kuolleeksi julistamisesta. (Perintökaari, 5.2.1965/40 20:1 §.) Kadonneen omaisuus voidaan jakaa kuolleeksi julistamisen jälkeen perintönä. Lisäksi kadonneen henkilön mahdollisen henkivakuutuksen edunsaaja voi nostaa henkivakuutuskorvauksen kadonneen henkilön kuolleeksi julistamisen jälkeen. (Oikeuslaitos 2013, viitattu 22.11.2016.)

Kadonneen henkilön läheisillä ei ole velvollisuutta hakea kuolleeksi julistamista hakemuksenteon edellytysten täytyttyä eikä kuolleeksi julistamiselle ole asetettu määräaikaa. Kadonneen henkilön

elossa olo yhteiskunnan silmissä voi kuitenkin luoda kadonneen läheisille ristiriitaisen tilanteen, mikäli itse läheiset uskovat kadonneen henkilön olevan kuollut (Yleisradio Oy 2016, viitattu 18.2.2017).

Kuolleeksi julistamisesta annetun lain 2 luvun 4 §:ssä säädetään henkilön katoamishetkestä alkavasta odotusajasta. Kadonneelle henkilölle voi aikaisintaan odotusajan kuluttua hakea tuomioistuinten päätöksellä tehtävää henkilön kuolleeksi julistamista. Mikäli katoamistapaukseen ei liity esimerkiksi hengenvaarallisia olosuhteita tai muita seikkoja, mitkä huomioon ottaen henkilön voitaisiin olettaa todennäköisesti olevan kuollut, odotusaika on viisi vuotta. Mikäli tällaisia vaarallisia olosuhteita liittyy henkilön katoamiseen, on odotusaika vain yhden vuoden pituinen. (Laki kuolleeksi julistamisesta, 2:3.1 - 3 §.)

Kun haetaan henkilön kuolleeksi julistamista, tulee hakijan esittää selvitys siitä, että edellytykset kuolleeksi julistamiselle ovat olemassa. Sen, millainen selvitys on riittävä, päättää asiaa ratkaiseva tuomioistuin. (Oikeuslaitos 2013, viitattu 22.11.2016.)

Kun haetaan kuolleeksi julistamista, olisi hakemuksessa hyvä mainita kaikki katoamiseen liittyvät asiat. Joissakin tapauksissa käräjäoikeus voi määrätä asiasta tietävän henkilökohtaisesti kuultavaksi, vaikka usein käräjäoikeudet ottavat huomioon jo pelkät hakemusten kirjalliset selostukset. (Oikeuslaitos 2013, viitattu 22.11.2016.) Tällaisia asiasta tietäviä ja asiassa kuultavia henkilöitä voivat olla esimerkiksi kadonneen henkilön puoliso taikka kadonneen edunvalvoja (Laki kuolleeksi julistamisesta, 2:8.1 §). Kuolleeksi julistamisesta annetun lain 2 luvun 8 §:n 3 momentissa lukee myös, että esimerkiksi poliisia tai muita viranomaisia voidaan kuulla hakemuksen johdosta.

Oikeuslaitoksen nettisivuilla on tietoa henkilön kuolleeksi julistamisesta. Sivujen ”Kuolleeksi julistaminen” -osiossa lukee, että mikäli poliisi on laatinut henkilön katoamisilmoituksesta tutkintapöytäkirjan, tulee myös tämän pöytäkirjan olla liitettynä hakemukseen. Vaikka pöytäkirja ei olisi vielä valmis, tulisi katoamisilmoituksen ja mahdollisten tutkinnan asiakirjojen olla hakemuksen liitteinä. Myös muut katoamista selvittävät asiakirjat tulee liittää kuolleeksi julistamisen hakemukseen. (Oikeuslaitos 2013, viitattu 22.11.2016.)

Kuolleeksi julistamisen hakemukseen pitää liittää kadonneen henkilön niin kutsuttu täydellinen sukuselvitys. Tämä on katkeamaton virkatodistusketju kadonneesta henkilöstä hänen 15 vuoden iästään alkaen. Kun täydellinen sukuselvitys on liitetty hakemukseen, voi käräjäoikeus varmistua siitä,

että jokaiselle kadonneen henkilön perilliselle on mahdollista varata mahdollisuus kuulluksi tulemiseen. (Oikeuslaitos 2013, viitattu 22.11.2016.)

Kuolleeksi julistaminen on mahdollista kumota, mikäli kuolleeksi julistettu henkilö löytyy. Kadonneen henkilön kuolleeksi julistamista koskevaa päätöstä ei kuitenkaan tarvitse purkaa, vaikka kuolleeksi julistetun henkilön havaittaisiin olevankin elossa (KKO 1933 I 14, Edilex). Luonnollisella henkilöllä voi olla oikeuksia ja velvollisuuksia koko hänen elämänsä ajan. Tätä ei voida henkilöltä poistaa kuolleeksi julistamisellakaan, vaikka henkilön omaisuus ja varallisuus voidaan jakaa kadoksissa olon vuoksi. (Saarnilehto, Annola, Hemmo, Karhu, Kartio, Tammi-Salminen, Tolonen, Tuomisto & Viljanen 2004, III, Oikeuskelpoisuus.) Tiettyjen edellytyksien täytyessä kuolleeksi julistetun henkilön omaisuus on palautettava, mikäli hän ei olekaan kuollut (Laki kuolleeksi julistamisesta, 4:20 §).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Henkilön katoamisella ja kuolleeksi julistamisella on laajalti erilaisia ja eri tahoihin heijastuvia oikeusvaikutuksia. Poliisin suorittamasta kadonneen henkilön etsinnästä säädetään pääosin poliisilaissa ja esitutkintalaissa. Rajavartiolaitoksen suorittamasta kadonneen henkilön etsinnästä säädetään pääkohdin meripelastuslaissa ja rajavartiolaissa. Lähtökohtaisesti kadonneesta henkilöstä tehdään katoamisilmoitus poliisille. Etsintöjä suorittavat kuitenkin poliisin lisäksi useat muutkin tahot, kuten muun muassa edellä mainittu rajavartiolaitos ja vapaaehtoiset. Toimenpiteet, joita poliisi ja rajavartiolaitos voivat etsinnöissään suorittaa, ovat jossakin määrin yhtäläisiä; esimerkiksi molemmilla viranomaisilla on laissa määritelty oikeus saada käyttöönsä elintarvikkeita tai muuta tehtävään ja tilanteeseen nähden tarpeellista.

Lisäksi muun muassa Sähköisen viestinnän tietosuojalain mukaan teleyrityksillä on velvollisuus luovuttaa sekä poliisille että meripelastukselle tietoja, kuten liittymien tunnistetietoja, viranomaisten niitä pyytäessä. Hätäkeskustoiminnasta annetun lain perusteella hätäkeskuksella on myös velvollisuus välittää tehtävää suorittaville viranomaisille tietoja.

Kadonneen henkilön edunvalvojan määrittämisestä säädetään laissa holhoustoimesta. Mikäli edunvalvoja on määrätty ainoastaan henkilön katoamisen vuosi, luonnollisestikin edunvalvoja on ajankohtainen vain silloin, kun henkilö on kadoksissa. Holhoustoimesta annetun lain 2 luvun 17 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan kadonneen henkilön kuolleeksi julistamisen tai hänen ruumiinsa löytymisen jälkeen edunvalvojan tehtävä päättyy. Edunvalvojan tehtävä päättyy saman lain 17 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan myös, mikäli kadonnut henkilö löytyy ja edunvalvoja vapautetaan tehtävästään. Jos kadonneella henkilöllä on ollut edunvalvoja jo ennen hänen katoamistaan, jatkuu hänen edunvalvontansa mahdollisesti muuttumattomana myös kadoksissa olleen henkilön löytymisen jälkeen.

Keskeisimpiä lakeja kadonneen henkilön perheoikeuden kannalta lienevät avioliittolaki ja laki rekisteröidystä parisuhteesta. Oli sitten kyseessä avioliitto tai rekisteröity parisuhde, henkilön katoamisella itsellään ei ole vaikutusta liittoon. Sitten, kun kadonnut kumppani on julistettu kuolleeksi tai

hänen ruumiinsa on löytynyt, hänen avioliittonsa tai rekisteröity parisuhteensa päättyy (Avioliittolaki, 1:3 § & laki rekisteröidystä parisuhteesta, 2:7.1 §).

Lapsen asemaan liittyvää keskeistä lainsäädäntöä löytyy laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä lastensuojelulaista. Adoption voidaan myös joskus katsoa olevan lapselle sopivin vaihtoehto esimerkiksi molempien vanhempien katoamisen tai heidän väestötietojärjestelmään kuolleeksi kirjaamisensa myötä. Adoptiosta säädetään pääosin adoptiolaissa. Lisäksi lapsikaappausasioissa merkittävässä asemassa ovat kansainväliset sopimukset ”Haagin kansainvälisistä lapsikaappauksista tehty yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus” ja ”Lasten huoltoa koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja lasten palauttamisesta tehty eurooppalainen yleissopimus”.

Vuokrasopimuksesta säädetään lähtökohtaisesti laissa asuinhuoneiston vuokrauksessa ja kaupankäynnistä pääosin kauppalaissa ja kuluttajansuojalaissa, oli sopimuksen toinen osapuoli kadonnut tai ei. Esimerkiksi vuokralaisen katoaminen ei sinänsä liikuttane vuokranantajaa, mikäli kadonneen henkilön velvollisuudet, kuten vuokramaksujen maksaminen, hoidetaan. Vaikka vuokralainen merkitään kuolleeksi väestötietojärjestelmään, pysyy vuokrasuhde myös tällöin lähtökohtaisesti voimassa entisin ehdoin: Vastuu vuokralaisen velvollisuuksista kuuluu vain nyt kuolinpesälle (Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, 6:46.1 §).

Työsopimuksen kannalta keskeisintä lainsäädäntöä lienee työsopimuslaissa. Työsopimuksen osapuolen kuolema voi päättyä ainoastaan työsopimuksen päättymiseen, mikäli kuolleeksi väestötietojärjestelmään merkattu sopimuksen osapuoli on työntekijä. Työnantajan kuoleman tai kuolleeksi julistamisen myötä työsopimus voi päättyä, mutta se ei ole ehdottomuus. Kun työnantaja on kuollut tai kuolleeksi julistettu, on työntekijällä ja kuolinpesän osakkailla työsopimuksen irtisanomisoikeus 14 päivän mittaisella irtisanomisajalla (Työsopimuslaki, 7:8.2 §). Yli seitsemän päivän mittaisen poissaolon perusteella puretun työsopimuksen purkautuminen voi peruuntua tapauksessa, jossa poissaolosta ei ole voitu ilmoittaa sopimuksen toiselle osapuolelle hyväksyttävän esteen takia (Työsopimuslaki, 8:3.1 - 3 §).

Kadonneen henkilön harjoittaman yritystoiminnan kannalta keskeisintä lainsäädäntöä lienevät prokuralaki ja kauppakaari. Tapauksessa, jossa kadonnut henkilö on yhtiömies esimerkiksi avoimessa yhtiössä, ei yhtiömiehen katoamisella ja kuolleeksi julistamisella ole välttämättä mitään vaikutusta

yhtiön yritystoimintaan. Toiminimellä yksin työskennellyt henkilö ei tietenkään voi jatkaa yritystoimintaansa, jos hän on kadonnut tai jos hänet on merkitty väestötietojärjestelmään kuolleeksi.

Tekijänoikeuksista säädetään tekijänoikeuslaissa, oli teoksen tekijä sitten elossa, kadonnut tai jo vuosikymmeniä kuolleena ollut. Merkittävää tekijänoikeuksien voimassaolon kannalta on henkilön kuoleman tai kuolleeksi julistamisen päivä, sillä 70 vuoden mittainen tekijänoikeuksien suojan ajanjakso alkaa tästä kyseisestä päivästä (Tekijänoikeuslaki, 4:43 §). Esimerkiksi henkilön katoamisen päivämäärä ei ole siis tekijänoikeuksien kannalta tärkeä, ellei tämä ole samalla esimerkiksi henkilön kuolleeksi julistamisen päivä.

6 POHDINTA

Vaikka kuka tahansa osaa kuvitella henkilön katoamistapauksen olevan monimutkainen juttu, en olisi itse osannut ennakolta hahmottaakaan, kuinka monimutkainen ja laaja-alaisesti vaikuttava tällainen tapaus todellisuudessa on. Katoaminen heijastuu arjen kauppasopimuksista parisuhteeseen saakka, ja katoamisen oikeudellisia vaikutuksia sainkin opinnäytetyötä tehdessäni etsiskellä useammasta eri laista kuin etukäteen ennen työn tekemisen aloittamista olisin osannut ajatellakaan. On mielenkiintoista, että esimerkiksi kommandiittiyhtiön toiminta voi joko säilyä täysin muuttumattomana tai päättyä kokonaan yhtiömiehen kuollessa tai kun hänet julistetaan kuolleeksi: Se, kummalla tavalla yhtiössä toimitaan, riippuu täysin siitä, onko yhtiön toiminnan jatkamisesta sovittu tällaisen kuolleeksi julistamisen tai kuolemantapauksen kohdatessa.

Tavoitteeni opinnäytetyölle oli viranomaisten suorittamien etsimistöimien ja mielestäni keskeisten oikeusvaikutusten avaaminen lukijalle helposti pureskeltavassa muodossa. Tässä mielestäni onnistuin. Toki henkilön katoaminen ja kuolleeksi merkitseminen vaikuttavat niin moneen elämän aspektiin, että työssäni jäi myös mahdollisesti paljon olennaistakin tietoa kertomatta. Lisäksi olemassa on esimerkiksi kansainvälisiä sopimuksia ja muita säädöksiä, jotka tuovat lisää sisältöä katoamistapauksien oikeusvaikutuksiin. Työssäni käsittelin hieman Pohjoismaista avioliittokonventiota, jossa on sovittu esimerkiksi monikansallisen avioliiton päättämisestä. Koin kuitenkin työni rajauksen takia selkeämmäksi vaihtoehdoksi keskittyä työssäni pääasiallisesti Suomen kansalliseen lainsäädäntöön.

Erityisesti katoamistapauksia oikeudellisesta näkökulmasta käsittelevää kirjallisuutta löytyi huomattavasti vähemmän kuin olin opinnäytetyötä aloittaessani uskonut ja toivonut. Vaikka lainsäädäntö on luonnollisestikin luotettava ja ensisijainen lähde, olisivat monipuolisemmat kirjalähteet tuoneet työhön mielenkiintoisuutta ja enemmän erilaista näkökulmaa. Kuitenkaan täysin kevyt ja lainsäädäntöön keskittymätön kirjallisuus, mitä henkilön katoamisista löytyy runsaammin, ei mielestäni sopinut opinnäytetyöni opasmaiseen rakenteeseen.

Mielestäni opinnäytetyöni tekeminen oli hyvin opettavaista. Uskon, että opinnäytetyöni on opettavainen myös lukijalleen. Toivon, että työni antaa lukijalleen laajan ja helppolukuisen yleiskatsauksen henkilön katoamisesta, henkilön kuolleeksi julistamisesta ja oikeaoppisesta toimimisesta henkilön katoamistapauksessa.

Katoamistapauksien oikeudelliset vaikutukset ovat niin laajat, että aiheesta saisi enemmänkin materiaalia aikaiseksi. Henkilön katoamisella ja virallisesti kuolleen pitämisellä on myös oikeusvaikutuksia, joista en ole työssäni maininnut lainkaan. Mielestäni näihin oikeusvaikutuksiin keskittyminen voisi olla kelpo jatkotutkimusehdotus. Kuten jo aiemmin mainittu, Opinnäytetyöni keskittyy kansallisen lainsäädännön näkökulmaan. Jatkotutkimus, jossa keskityttäisiin prosessiin katoamisesta kuolleeksi julistamiseen kansainvälisen oikeuden näkökulmasta, olisi mielestäni kiehtova. Jo pelkästään esimerkiksi kansainvälisistä lapsikaappauksien ehkäisemiseen pyrkivistä sopimuksista saisi paljon materiaalia mahdolliseen jatkotutkimukseen.

LÄHTEET

Arkistolaitos 2016. Suomen sodissa 1939-1945 menehtyneet. Viitattu 22.11.2016,
<http://kronos.narc.fi/menehtyneet/index.php>.

BBC 2016. India train crash: 115 killed in derailment near Kanpur. Viitattu 22.11.2016,
<http://www.bbc.com/news/world-asia-india-38041755>.

Harenko, K., Niiranen, V. & Tarkela, P. 2016. TEKIJÄNOIKEUS. Helsinki: Talentum Media Oy & tekijät.

Hemmo, M. & Hoppu, K. 2016. SOPIMUSOIKEUS. Helsinki: Talentum Media Oy & tekijät. Viitattu 12.2.2017,
[https://fokus.almatalent.fi/teos/IACBXXBTAFJB#kohta:SOPIMUSOIKEUS\(\(20\)](https://fokus.almatalent.fi/teos/IACBXXBTAFJB#kohta:SOPIMUSOIKEUS((20)).

Jegorow, S. 2011. Musta murha, valkoinen totuus. Yleisradio oy. Viitattu 22.11.2016,
<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/11/17/musta-murha-valkoinen-totuus>.

Kangas, U. KKO 2001:110 LAPSEN HUOLTO. Teoksessa P. Timonen (toim.) KKO:N RATKAISUT KOMMENTEIN. Helsinki: Talentum Media Oy. Viitattu 18.2.2017,
[https://fokus.almatalent.fi/teos/BAXBBXATIEEDBAXB#kohta:KKO\(\(\(N\(\(20\)RATKAISUT\(\(20\)KOMMENTEIN\(\(20\)](https://fokus.almatalent.fi/teos/BAXBBXATIEEDBAXB#kohta:KKO(((N((20)RATKAISUT((20)KOMMENTEIN((20)).

MTV Internet 2014. Yli 10 häviää jäljettömiin joka vuosi - näin poliisi etsii kadonneita. Viitattu 10.11.2016,
<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/yli-10-haviaa-jaljettomiin-joka-vuosi-nain-poliisi-etsii-kadonneita/3338842>.

Mäenpää, O. 2017. HALLINTO-OIKEUS. Helsinki: Talentum Media Oy & Olli Mäenpää. Viitattu 17.2.2017,
[https://fokus.almatalent.fi/teos/DACBFXGTFF#kohta:HALLINTO-OIKEUS\(\(20\)](https://fokus.almatalent.fi/teos/DACBFXGTFF#kohta:HALLINTO-OIKEUS((20)).

Nousiainen, A. 2016. Joka vuosi 15–20 suomalaista katoaa – mitä heille on tapahtunut? Helsingin Sanomat. Kuukausiliite. Viitattu 21.11.2016,
<http://www.hs.fi/kuukausiliite/a1467251342607>.

Oikeuslaitos 2013. Kadonneen edunvalvonta. Viitattu 22.11.2016,
<https://oikeus.fi/fi/index/tietoaarjenongelmiin/henkilonkadottua/kadonneenedunvalvonta.html>.

Oikeuslaitos 2013. Kuolleeksi julistaminen. Viitattu 22.11.2016,
<https://oikeus.fi/fi/index/tietoaarjenongelmiin/henkilonkadottua/kuolleeksijulistaminen.html>.

Oikeuslaitos 2014. Henkilön kadottua. Viitattu 22.11.2016,
<https://oikeus.fi/fi/index/tietoaarjenongelmiin/henkilonkadottua.html>.

Oikeuslaitos 2016. Huoltajan määrääminen. Viitattu 23.11.2016,
https://oikeus.fi/fi/index/tietoaarjenongelmiin/lapsionjaanytvaillehuoltajaa/lapsenhuollonjarjestaminen_0.html.

Oikeusministeriö 2013. Kansainvälinen lapsikaappaus. Viitattu 21.11.2016,
https://oikeus.fi/fi/index/esitteet/kansainvalinenlapsikaappaus/esitteen_tulostus.html.

Oulun kaupunki 2016. Kysymyksiä isyydestä, elatusavusta, huollosta ja tapaamisoikeudesta. Viitattu 23.11.2016,
<http://www.ouka.fi/oulu/sosiaali-ja-perhepalvelut/lastenvalvojilta-usein-kysyttya#7>.

Poliisihallitus 2013. Ohje 2020/2013/3057. Viitattu 2.12.2016,
https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstruc-ture/14775_Kadonneen_henkilon_etsinta_Ohje_29.11.2013.pdf?437f977e6aa9d288.

Raivio, M. 2014. Sosiaalinen media auttaa yhä useammin kadonneen etsinnässä. Yleisradio Oy. Viitattu 28.1.2017,
<http://yle.fi/uutiset/3-7220341>.

Saarnilehto, A. 2006. VUOKRAOIKEUS YLEISET PERIAATTEET JA ERITYISSÄÄNTELY. Helsinki: Talentum Media Oy ja Ari Saarnilehto. Viitattu 12.2.2017,
<https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/JAFBBXDTCF#kohta:i>.

Saarnilehto, A., Annola, V., Hemmo, M., Karhu, J., Kartio, L., Tammi-Salminen, E., Tolonen, J., Tuomisto, J. & Viljanen, M. 2004. VARALLISUUSOIKEUS. Helsinki: Talentum Media Oy ja kirjailijat. Viitattu 12.2.2017,
[https://fokus.almatalent.fi/teos/IAIBCXJTBF#kohta:VARALLISUUSOIKEUS\(\(20\)\)](https://fokus.almatalent.fi/teos/IAIBCXJTBF#kohta:VARALLISUUSOIKEUS((20))).

Sisäasiainministeriö 2010. MERIPELASTUSOHJE 2010. Viitattu 22.12.2016,
http://www.raja.fi/download/17606_Meripelastusohje_2010_liitteinen_FI_PAIVITETTY_SYYS-KUU15.pdf?9ff016d35e0dd488.

Suomen Lentopelastusseura SLPS ry 2016. Etusivu. Viitattu 21.12.2016,
<http://www.lentopelastus.fi/fi/>.

Suomen Pelastuskoiraliitto ry 2016. Hälytystilastot. Viitattu 16.11.2016,
<http://www.pelastuskoiraliitto.fi/halytystoiminta/haelytystilastot>.

Suomen Pelastuskoiraliitto ry 2016. Tervetuloa Suomen Pelastuskoiraliiton sivuille! Viitattu 21.11.2016,
<http://www.pelastuskoiraliitto.fi/>.

Suomen poliisi 2016. Kadonneen etsintä. Viitattu 29.11.2016,
https://www.poliisi.fi/jarjestys/kadonneen_etsinta.

Suomen poliisi 2016. Onnettomuustilanne. Viitattu 22.11.2016,
<https://www.poliisi.fi/neuvot/onnettomuustilanne>.

Suomen Uimaopetus- ja Hengenpelastusliitto ry 2016. Hukkuneiden ennakkotilasto/drunckingstatistics/drowning statistics 2015. Viitattu 21.11.2016,
http://www.suh.fi/tiedotus/hukkumistilastot/hukkumiset_2015.

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry 2016. Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry. Viitattu 1.12.2016,

<http://www.tekijanoikeus.fi/jarjestot/ttvk-ry/>.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen. Viitattu 12.2.2016, <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-ero-tilanteessa/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen>.

Tilastokeskus 2016. Eräitä poliisin tehtäviä kunnittain 1980-2015. Viitattu 16.11.2016,

http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/Stat-Fin_oik_rpk/090_rpk_tau_107.px/?rxid=e4323f0e-564e-4221-974e-55379f0a618e.

Tornberg, J. & Kuuliala, M. 2015. SUOMEN EDUNVALVONTAOIKEUS. Helsinki: Talentum Media Oy ja tekijät.

Ulkoasiainministeriö 2015. Kadonnut henkilö ulkomailla. Viitattu 22.11.2016,

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=49400>.

Ulkoasiainministeriö 2016. Ulkoasiainhallinnon edustustoverkko. Viitattu 15.1.2017,

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=49529>.

Valtioneuvoston kanslia ja Tilastokeskus 2015. Itsemurhan tehneiden määrä 1921-2014. Viitattu 21.11.2016,

<http://findikaattori.fi/fi/10>.

Valtioneuvoston kanslia ja Tilastokeskus 2016. Henkirikollisuus 1754-2014. Viitattu 21.11.2016,

<http://www.findikaattori.fi/fi/97>.

Yleisradio Oy 2016. Jakso 8 - Elämän ja kuoleman kysymys. Viitattu 18.2.2017,

<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/04/08/jakso-8-elaman-ja-kuoleman-kysymys>.

LAKILÄHTEET

Adoptiolaki 20.1.2012/22.

Avoliittolaki 13.6.1929/234.

Haagin kansainvälisestä lapsikaappauksista tehty yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus.
1.8.1994/57, SopS 57.

Kauppakaari 31.12.1734/3.

Kauppalaki 27.3.1987/355.

KKO 1933 I 14. Edilex.

Kuluttajansuojalaki 20.1.1978/38.

Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta 31.3.1995/481.

Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä 29.4.1988/389.

Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442.

Laki hätäkeskustoiminnasta 20.8.2010/692.

Laki kuolleeksi julistamisesta 4.3.2005/127.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.

Laki poliisin hallinnosta 14.2.1992/110.

Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta 11.5.2007/556.

Lasten huoltoa koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja lasten palauttamisesta tehty eurooppalainen yleissopimus. 1.8.1994/56, SopS 56.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Meripelastuslaki 30.11.2001/1145.

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4.

Pakkokeinolaki 22.7.2011/806.

Perintökaari 5.2.1965/40.

Pohjoismainen avioliittokonventio, SopS 105/2008.

Poliisilaki 22.7.2011/872.

Prokuralaki 2.2.1979/130.

Rajavartiolaki 15.7.2005/578.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Sähköisen viestinnän tietosuojalaki 16.6.2004/516.

Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404.

Työsopimuslaki 26.1.2001/55.

Ulosottokaari 15.6.2007/705.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325.